

OBYVATELSTVO I.

**Vývoj a rozmístění,
struktura obyvatelstva**

Vývoj obyvatelstva světa

- Začátkem letopočtu byl počet obyvatel Evropy asi 35 milionů, svět zhruba 250 mil. obyvatel

Odhady pro ostatní světadíly jsou podstatně složitější:

- v Africe jsou k dispozici určité údaje z jejich severních oblastí, avšak rozsáhlá území na jih od Sahary jsou jen málo známá – počet obyvatel se odhaduje asi na **30 milionů**

Vývoj obyvatelstva světa

- málo poznatků je charakteristických také pro **Ameriku**, kde se předpokládá řídké zalidnění čítající asi **10 milionů** obyvatel
- rozsáhlé populace již dlouhou dobu existovaly v **Asii**, k největším patřila **čínská** (60 milionů) a **indická** populace (patrně početnější než čínská), kromě nich zde žila řada populací překračujících 1 milion obyvatel; celkový odhad tak v Asii dosahuje **180 milionů obyvatel**
- nepřiliš početné obyvatelstvo **Oceánie** se odhaduje na 1 milion osob

Vývoj obyvatelstva světa

- **V následujících stoletích byl růst obyvatelstva poměrně pomalý**
- V některých oblastech se dokonce předpokládá i *pokles počtu obyvatel* v důsledku válek, epidemii, hladu a dalších vlivů (stěhování národů..) – podle odhadů měla **Evropa kolem roku 500 přibližně 20 milionů obyvatel**
- **V prvním tisíciletí n.l. čítala populace světa cca 300 mil. lidí** – nedošlo k žádnému čistému růstu populace

Vývoj obyvatelstva světa

Soustavnější, dlouhodobější růst obyvatelstva světa lze pozorovat od počátku 16. století, přičemž jeho tempo postupně vzrůstalo

- Růst ovlivnilo mnoho **faktorů**, k rozhodujícím patří následující:
 - **1) z demografického hlediska je velmi důležitý rozvoj biologie a lékařských oborů**
 - tyto vědy rozhodující měrou přispěly k postupnému **zvládnutí řady epidemických onemocnění**, která způsobovala velmi početné a opakující se ztráty obyvatel

Vývoj obyvatelstva světa

- důležitým výsledkem uplatnění těchto vědeckých poznatků v medicíně bylo **postupné snížení vysoké úmrtnosti**
- Toho bylo **nejdříve dosaženo ve vyspělých evropských zemích**, ale postupně s určitým časovým posunem se vědecké, technické a ekonomické inovace dostaly do ostatních zemí světa a způsobily podobné změny populačních procesů (**prvek kontroly úmrtnosti**)

Vývoj obyvatelstva světa

- **2) v 16. století** se v několika **evropských zemích** (Velká Británie, Francie, Německo, Nizozemí) začínají formovat **nové hospodářské a společenské poměry** (**kapitalismus** – rozvoj zemědělství (i příměstského), řemesel, manufakturní výroby, obchodu..., později průmyslu a služeb)
- Ty znamenají **novou etapu ekonomického rozvoje** a jejich efekty se pozitivně projevují i v ostatních sférách života společnosti
- **3)** Část vytvořených hodnot je možné vkládat do **rozvíjející se vědy a výzkumu** (vznik **významných univerzit**)

Vývoj obyvatelstva světa

- **4)** na snižování úmrtnosti v 18. století působil také **růst a přebytky z výroby zemědělských produktů** (např. brambory, obilí aj.), což podstatným způsobem zlepšilo úroveň zabezpečení obyvatelstva potravinami a v mnohých zemích to vedlo až k odstranění hrozby masového hladomoru
- **5)** významným způsobem se uplatnilo i **zlepšení sanitárních a hygienických podmínek života obyvatel**
- Šlo nejen o zlepšení **sociální péče**, ale zejména o vliv individuální vyspělosti obyvatelstva v oblasti hygieny

Vývoj obyvatelstva světa

- Zrychlující se tempo růstu počtu obyvatel lze dokumentovat údaji o **zkracování časových intervalů**, v nichž došlo ke:
 - **zvýšení počtu obyvatel v řádech (mld.)**
 - **zdvojnásobení počtu obyvatel světa** – zatímco v období před začátkem letopočtu tento interval trval 1000 až 3000 roků, do konce 19. století se jeho délka zkrátila na sto let a **v současnosti dosahuje pouze kolem 30 až 40 let**, což se ovšem zastaví..

Vývoj obyvatelstva světa

- **první miliarda** byla překonána poměrně záhy na počátku 19. století (patrně roku 1804)
- **druhá miliarda** v roce 1927 – délka období 123 let
- **třetí miliarda** zabrala pouze 33 let a byla tedy dosažena roku 1960
- **čtvrtá miliarda** byla dosažena za dalších 14 let v roce 1974
- **pátá miliarda** v roce 1987 (13 let)
- **šestá miliarda** potom za pouhých 12 let v roce 1999
- **sedmá miliarda (2011)**, tedy také 12 let... **(jak bude dlouho trvat další?)**

Vývoj počtu obyvatelstva světa

rok	počet obyvatel (mil.)	období potřebné ke zdvojnásobení populace (roky)
10000 př. n.l.	5	..
7000 př.n.l.	10	3000
4500 př.n.l.	20	2500
2500 př.n.l.	40	2000
1000 př.n.l.	80	1500
0	160	1000
900	320	900
1700	600	800
1850	1 200	150
1950	2 500	100
1986	5 000	36
2000	6 057	?
2016	7 418	?

Vývoj počtu obyvatel podle kontinentů v letech 1000-2016

rok	počet obyvatel (mil.)					
	Evropa	Asie	Afrika	Amerika	Austrálie a Oceánie	Svět
1000	42	170	50	13	1	276
1200	61	203	61	23	1	349
1500	69	253	82	41	1	446
1650	100	330	100	13	2	545
1750	140	479	95	12	2	728
1800	187	602	90	25	2	906
1850	266	749	95	59	2	1 171
1900	401	937	120	144	6	1 608
1950	547	1 402	221	339	13	2 521
1998	738	3 585	749	809	30	5 901
2016	740	4 437	1 203	998	40	7 418

Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku

- **Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku** patří mezi **základní demografické struktury obyvatelstva**
- Při stejném početním stavu mohou mít jednotlivé populace **zcela rozdílnou věkovou strukturu a zastoupení podle pohlaví**

Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku

Pohlaví obyvatelstva je jednou z charakteristik, která může přispět k typologii populace

Poměr pohlaví je **výsledkem několika spolupůsobících fenoménů:**

- 1) Poměr pohlaví **živě narozených dětí** (sekundární index maskulinity) **(Jak je tomu ve světě a v ČR?)**
- 2) Pohlavně **diferencovaná úmrtnost** (mužská nadúmrtnost) **(Ve kterém věku asi začíná a proč?)**
- 3) **Vnější faktory** jako jsou druhy migrace, dramatické události (války)..

Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku

- Poměr pohlaví se vyjadřuje buď jako **podíl mužů a žen v populaci** (koeficient maskulinity či feminity, v %) nebo jako počet mužů na 100 (1000) žen (***index maskulinity***) či obráceně (***feminity***), vyjádřený v % nebo promilích

$$ima = \frac{P^m}{P^z} \cdot 100$$

Podíl žen byl v českých zemích vždy „o něco“ **vyšší** než podíl mužů a pohyboval se mezi 51-54 % (v roce 2016: 51 %)

Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku

- Ve světě jsou **rozdíly mezi ekonomicky vyspělými „západními“ zeměmi** - většinou **ženy převažují nad muži**, např. USA 103/100, GER 104, FRA 106, ČR 106, ale Rusko 116, Ukrajina a Lotyšsko 117 ...
(Proč tak vysoká čísla?)
- V **islámských zemích** (a některých ostrovech) je tomu **naopak**, počet žen je nižší: např. Záp.Sahara 89/100, S.Arábie 82, Omán 77, ale SAE 49!!
(Proč tak nízká čísla?)

Struktura obyvatelstva podle pohlaví a věku

Poměr pohlaví M/Ž (*ima* - svět) – odhad

- Při narození: 107/100

(Arménie 115, Azerbajdžán 114.., Indie 112,
Čína 111, Taiwan 109.. Albánie 110..)

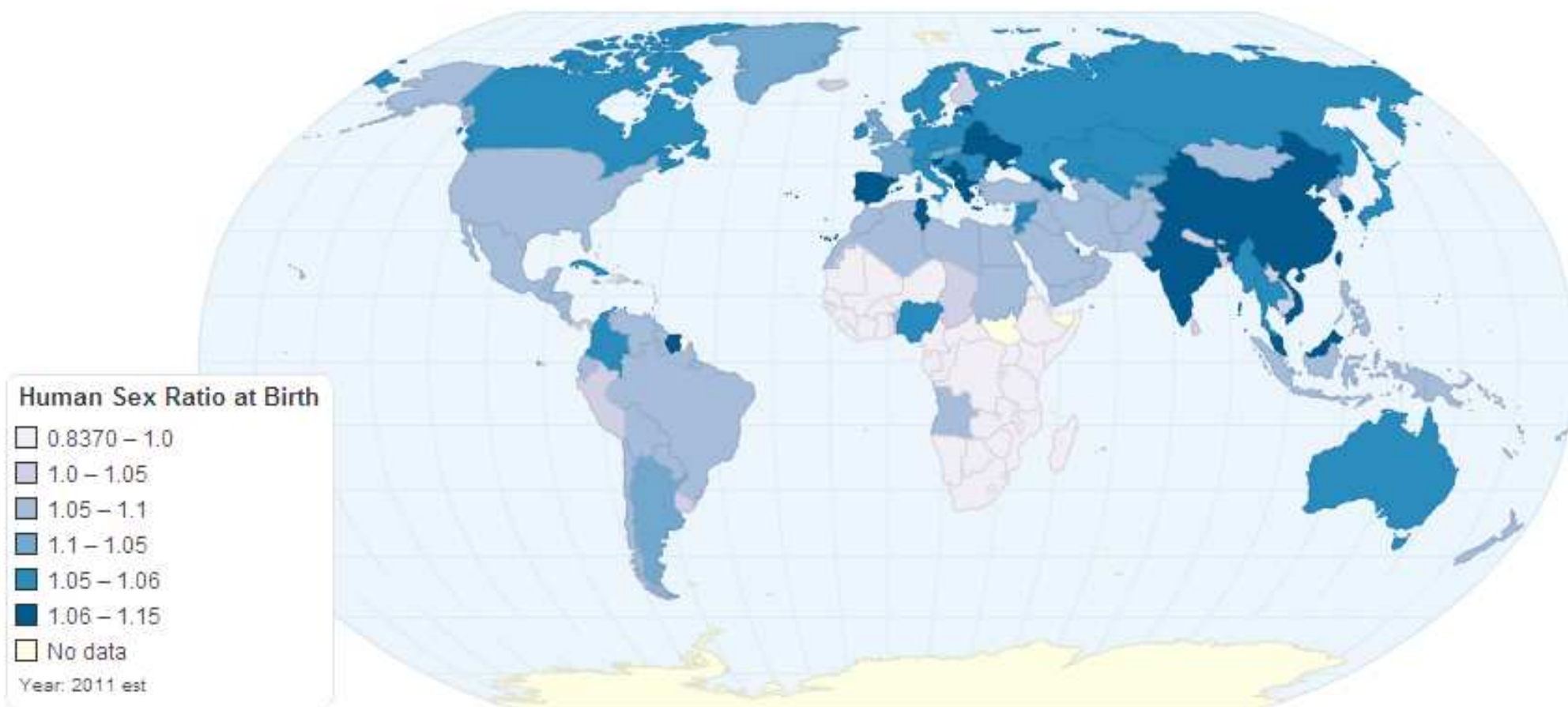
- Do 15let: 106/100

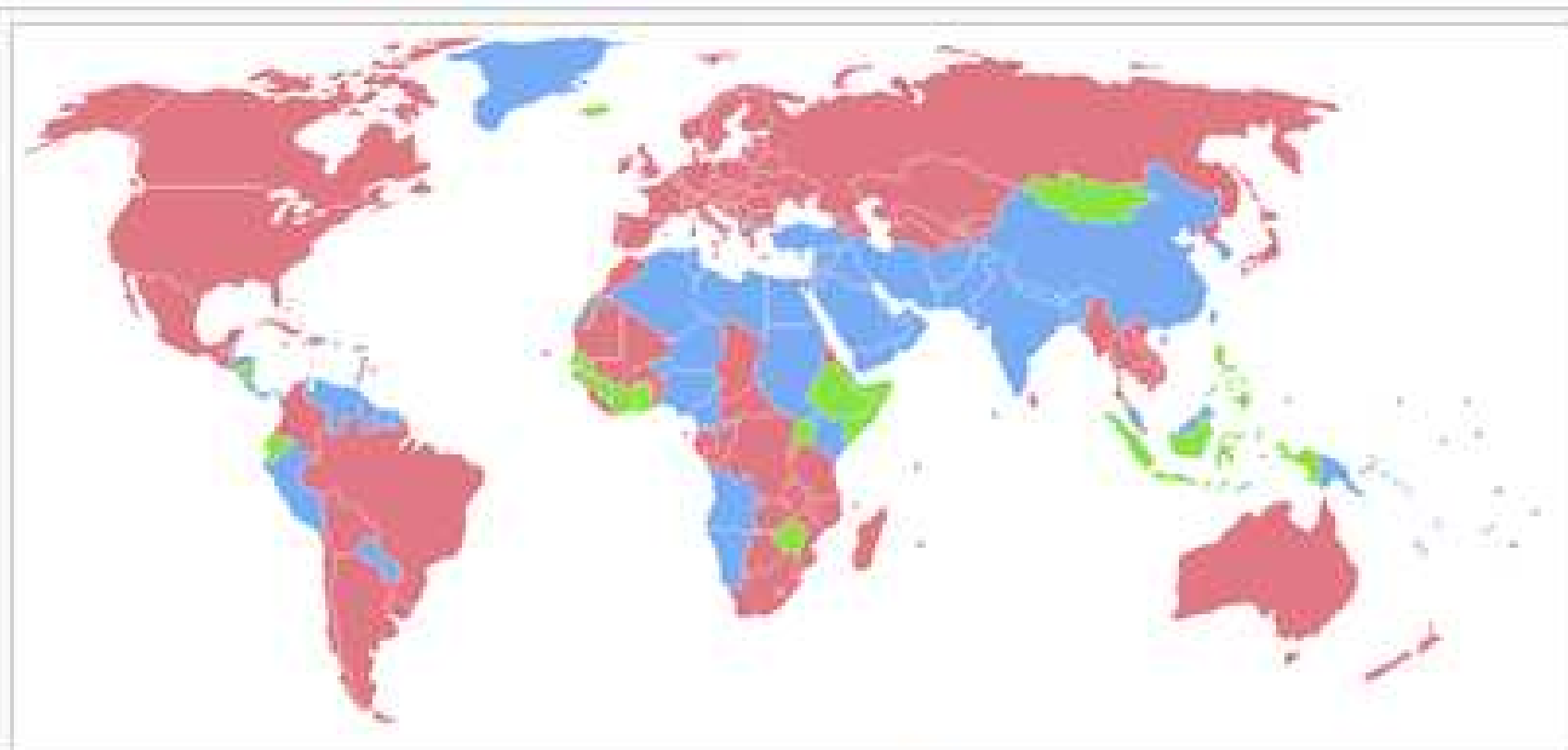
- 15-64 let: 102/100

- 65+: 78/100

Celá populace: 101/100

Worldwide Human Sex Ratio at Birth

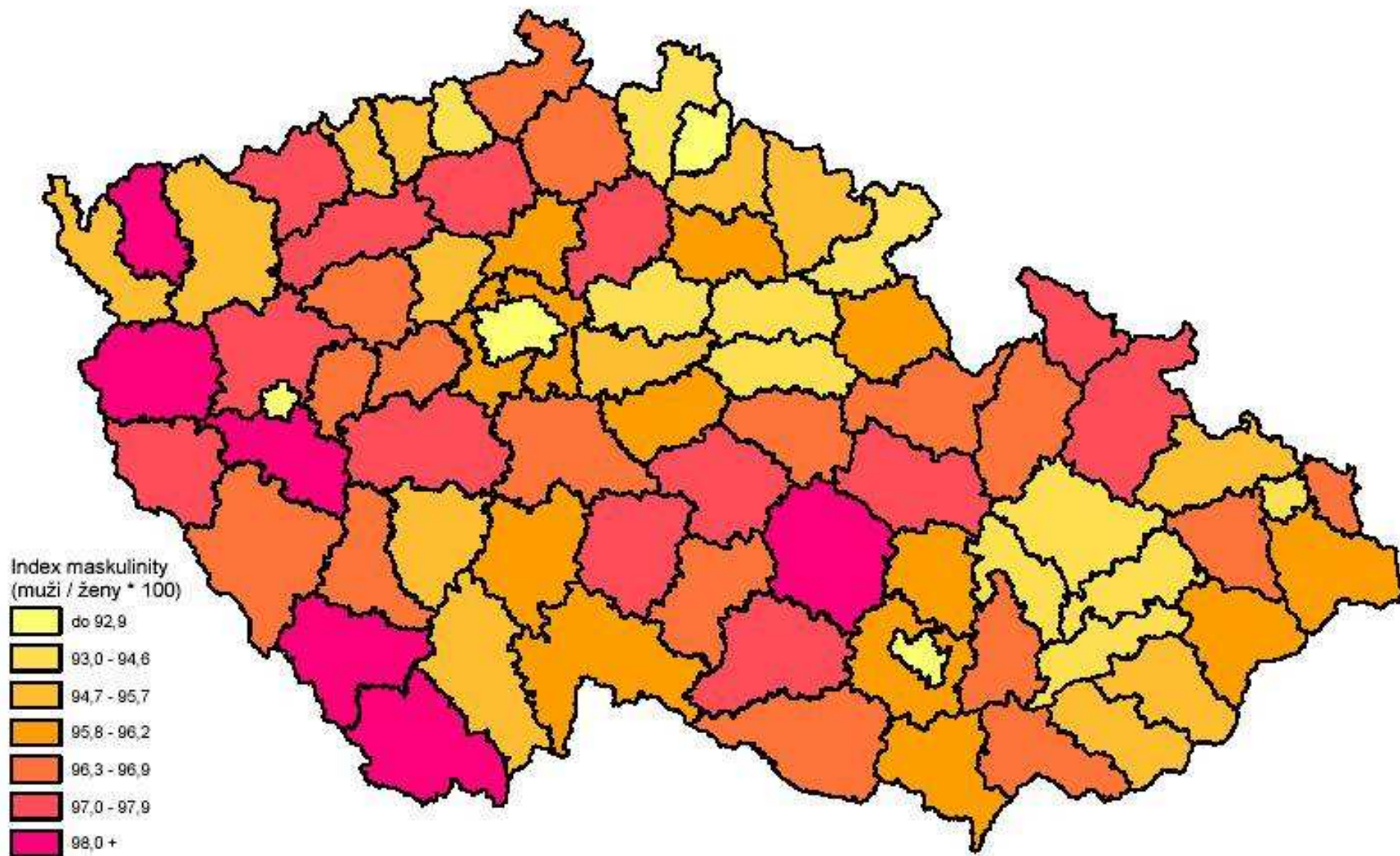

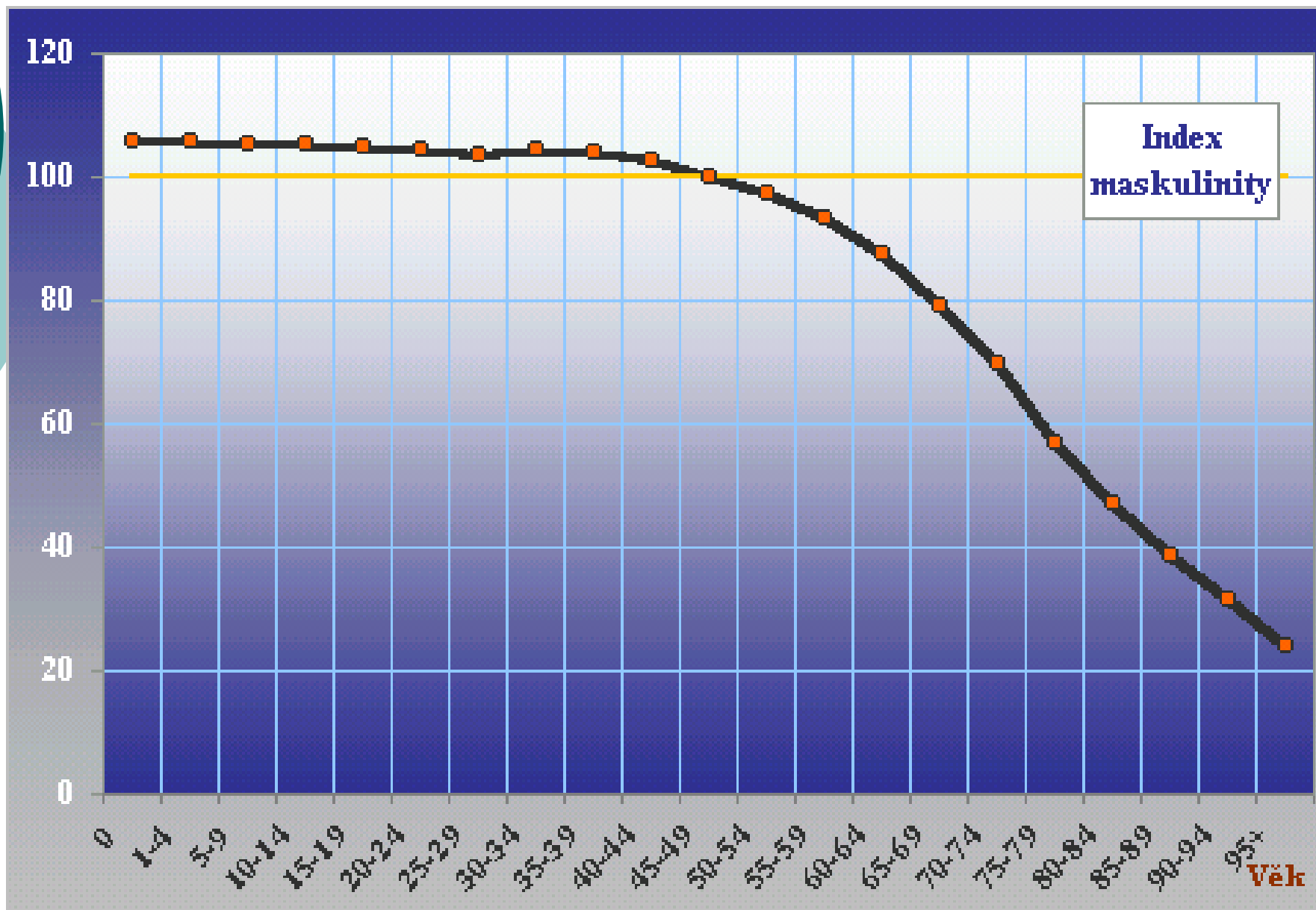
Map indicating the human sex ratio by country.^[1]

- Countries with more females than males.
- Countries with the same number of males and females (accounting that the ratio has 3 significant figures, i.e., 1.00 males to 1.00 females).
- Countries with more males than females.
- No data

Index maskulinity - SLDB 2001

Věkové složení obyvatelstva

- Je **výsledkem zhruba 100letého minulého populačního vývoje**
- Je důležitou **biologickou charakteristikou populace**
- Věková struktura je podrobně prezentována podle **jednotek věku** nebo **kalendářních let** narození nebo agregovaně podle různých charakteristických **věkových skupin** (nejčastěji pětileté, ale i jednoleté věkové skupiny)

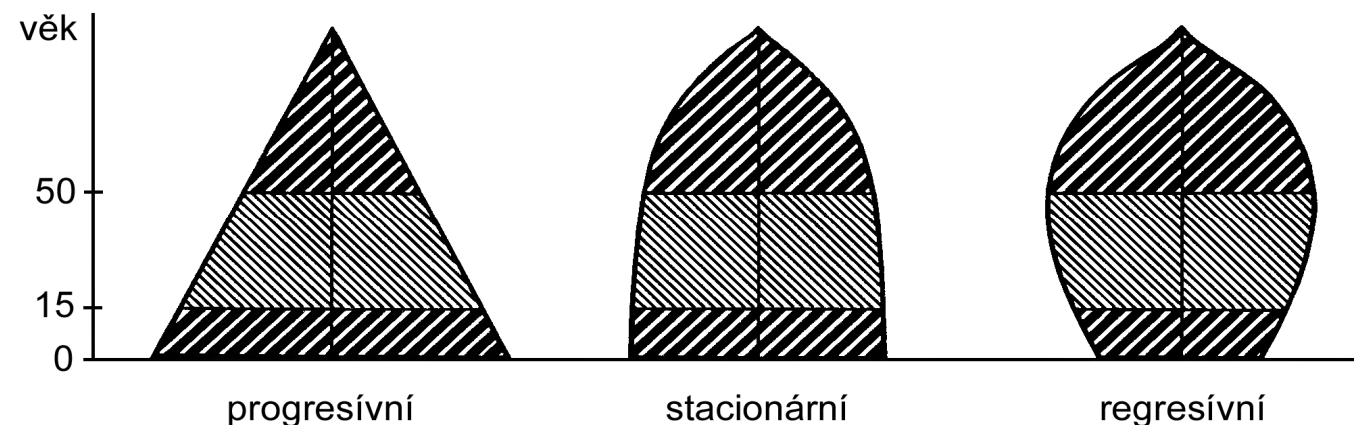
- Nejčastěji používaným způsobem interpretace věkové struktury obyvatelstva je tzv. **věková pyramida**
- Vedle věkové struktury umožňuje současně graficky znázornit i **strukturu obyvatelstva podle pohlaví**

Věkové složení obyvatelstva

- Její podstatou jsou dva spojené grafy, resp. dvojitý **histogram** početnosti **mužů a žen**
- V **levé části** grafu jsou **údaje pro muže**, v pravé části pro ženy
- Na **vodorovnou osu** se nanáší **počet obyvatel**, na **svislou osu** jednoleté či pětileté **věkové kategorie**
- V grafickém znázornění věkové pyramidy se zobrazují **veškeré nepravidelnosti způsobené jakýmkoliv událostmi v historii dané populace** (války, populační boom, epidemie, hospodářské krize, období konjunktury, apod.)

Věkové složení obyvatelstva

- Jednou z dříve užívaných typologií obyvatelstva, jejíž základy jsou přeneseně využívány dodnes je **klasifikace švédského demografa G. Sundbärga** (1900), jenž vyslovil zákonitost, vztahující se k věkové struktuře
- Sundbärg rozdělil obyvatelstvo podle věku na **tři základní skupiny – dětskou (0-14 let), reprodukční (15-49) a postreprodukční (50 a více)**, jejichž základ je určen tzv. **reprodukčním (rodivým) věkem žen** (15–49 let)
- Reprodukční složka tvoří zhruba **50 % členů populace**

Věkové složení obyvatelstva

- ***Neplést reprodukční a produktivní věk!!***

Podle zastoupené dětské a postreprodukční složky je možné určit **tři populační typy**:

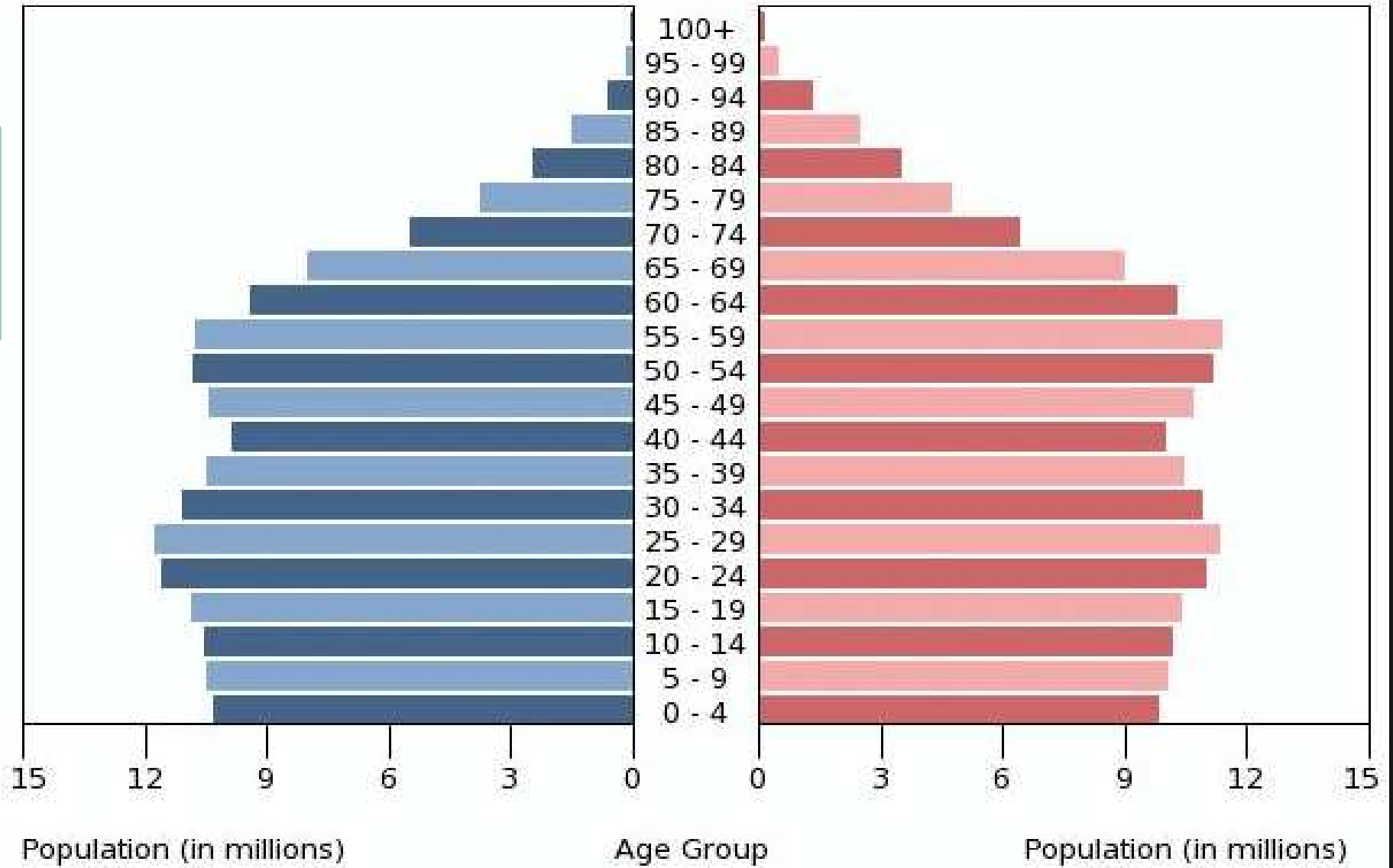
- 1) **Progresivní typ** (s výraznou převahou dětské složky nad postreprodukční – modelově 400:500:100)
- 2) **Stacionární typ** (dětská a postreprodukční složka jsou téměř vyrovnány – 265:505:230)
- 3) **Regresivní typ** (postreprodukční složka převažuje nad dětskou 200:500:300)

(Který typ je dnes typický pro vyspělé země, rozvojové země či ČR?)

Male

United States - 2016

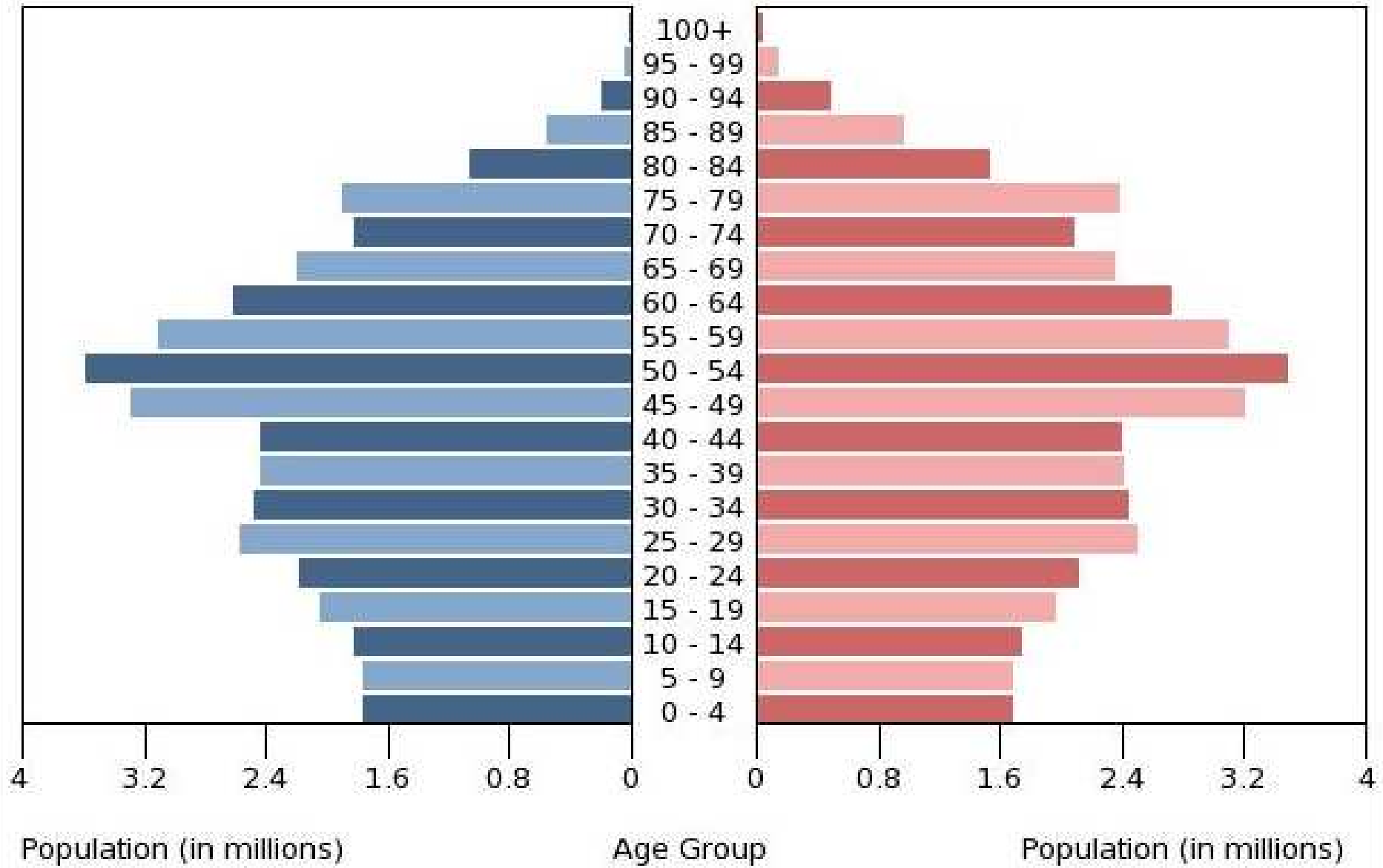
Female

Male

Germany - 2016

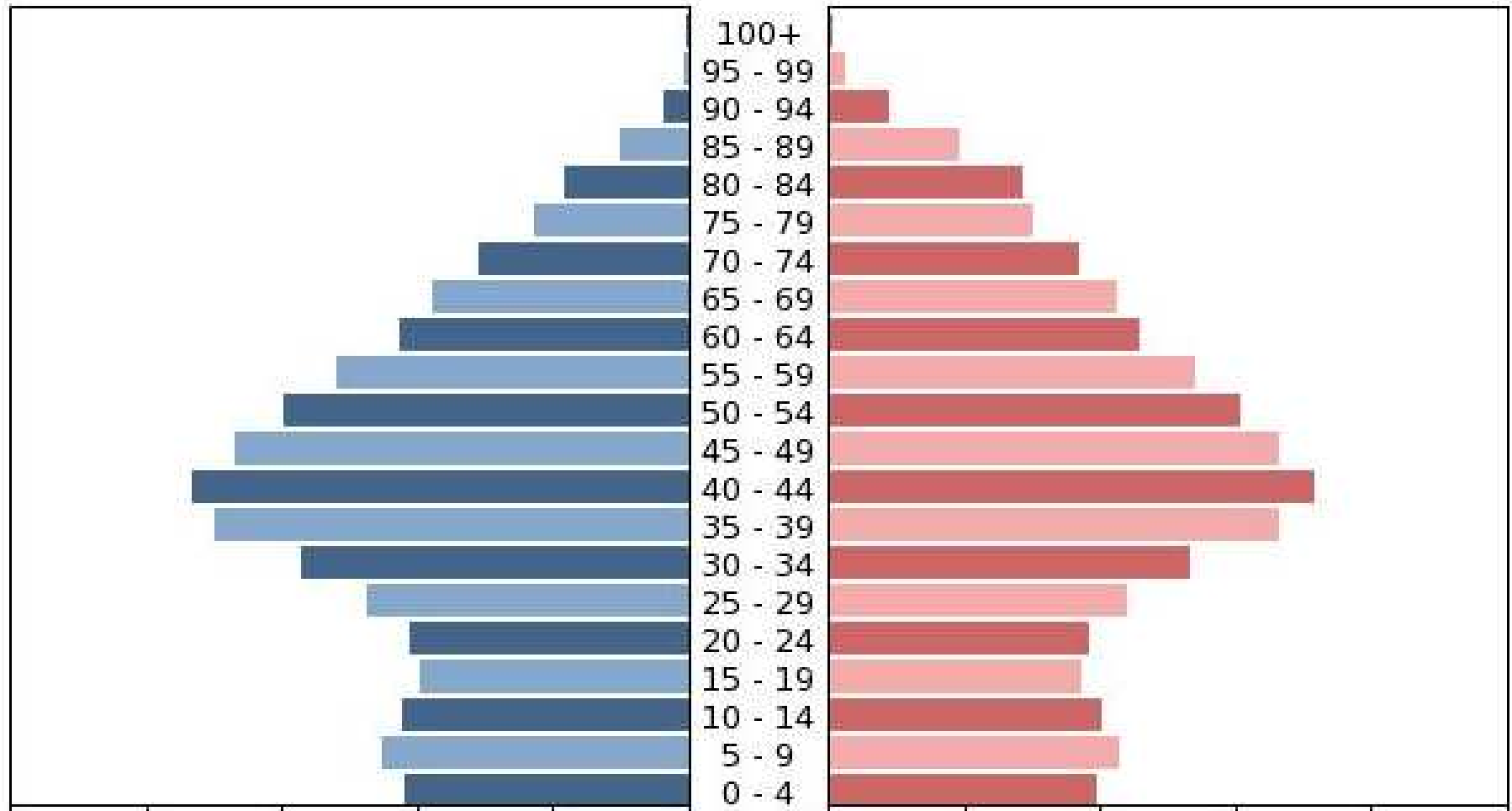
Female

Male

Spain - 2016

Female

3 2.4 1.8 1.2 0.6 0 0 0.6 1.2 1.8 2.4 3

Population (in millions)

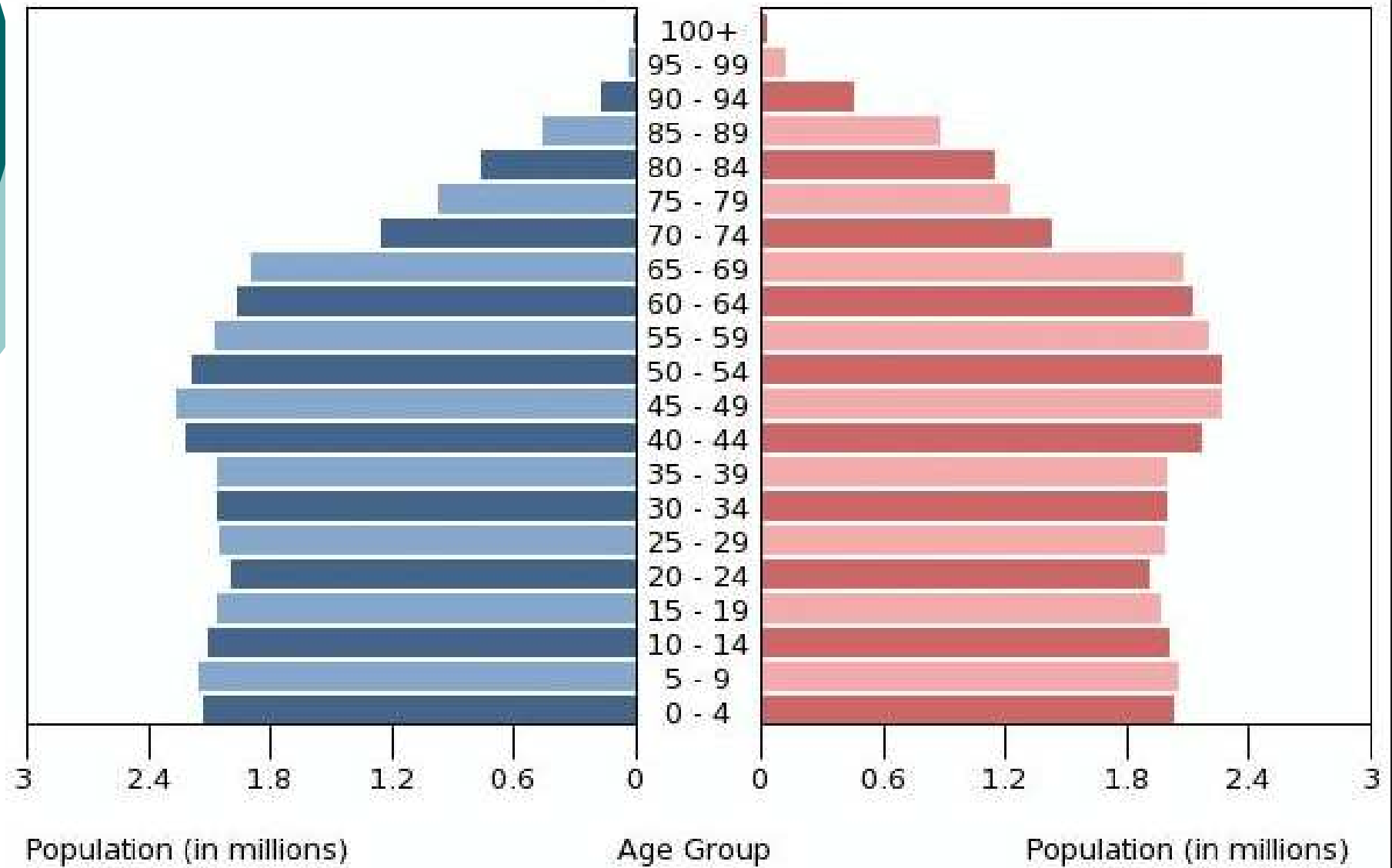
Age Group

Population (in millions)

Male

France - 2016

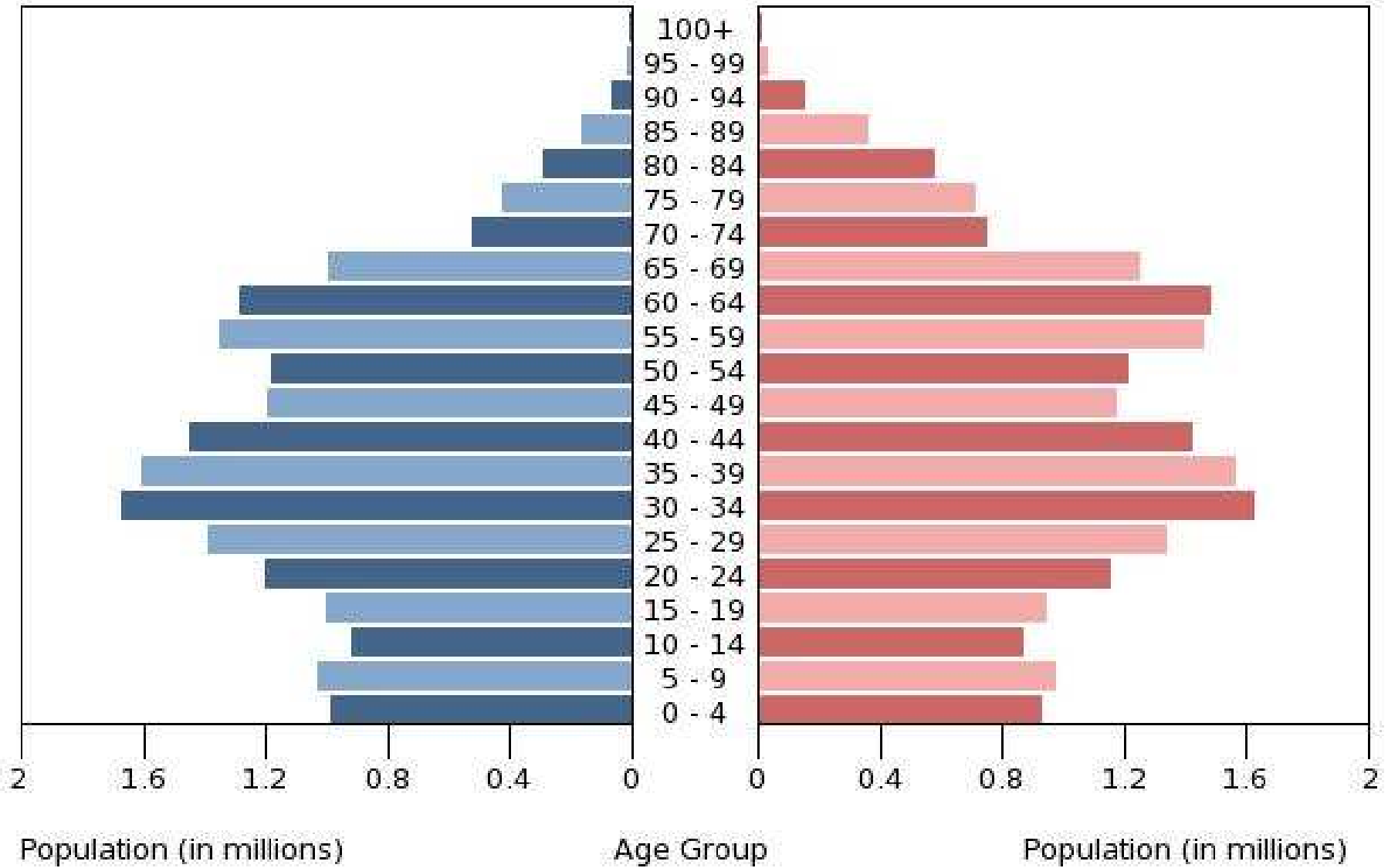
Female

Male

Poland - 2016

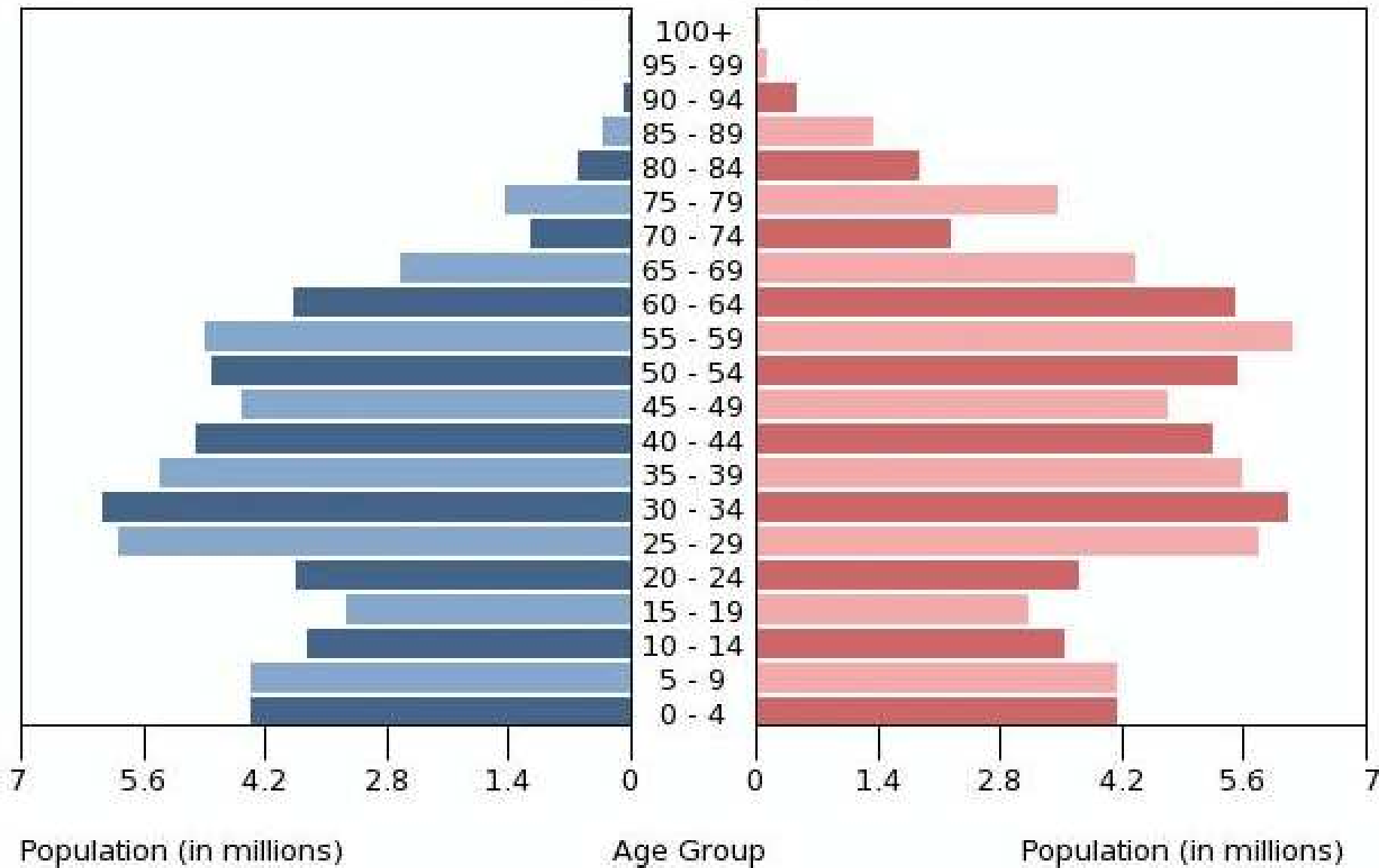
Female

Male

Russia - 2016

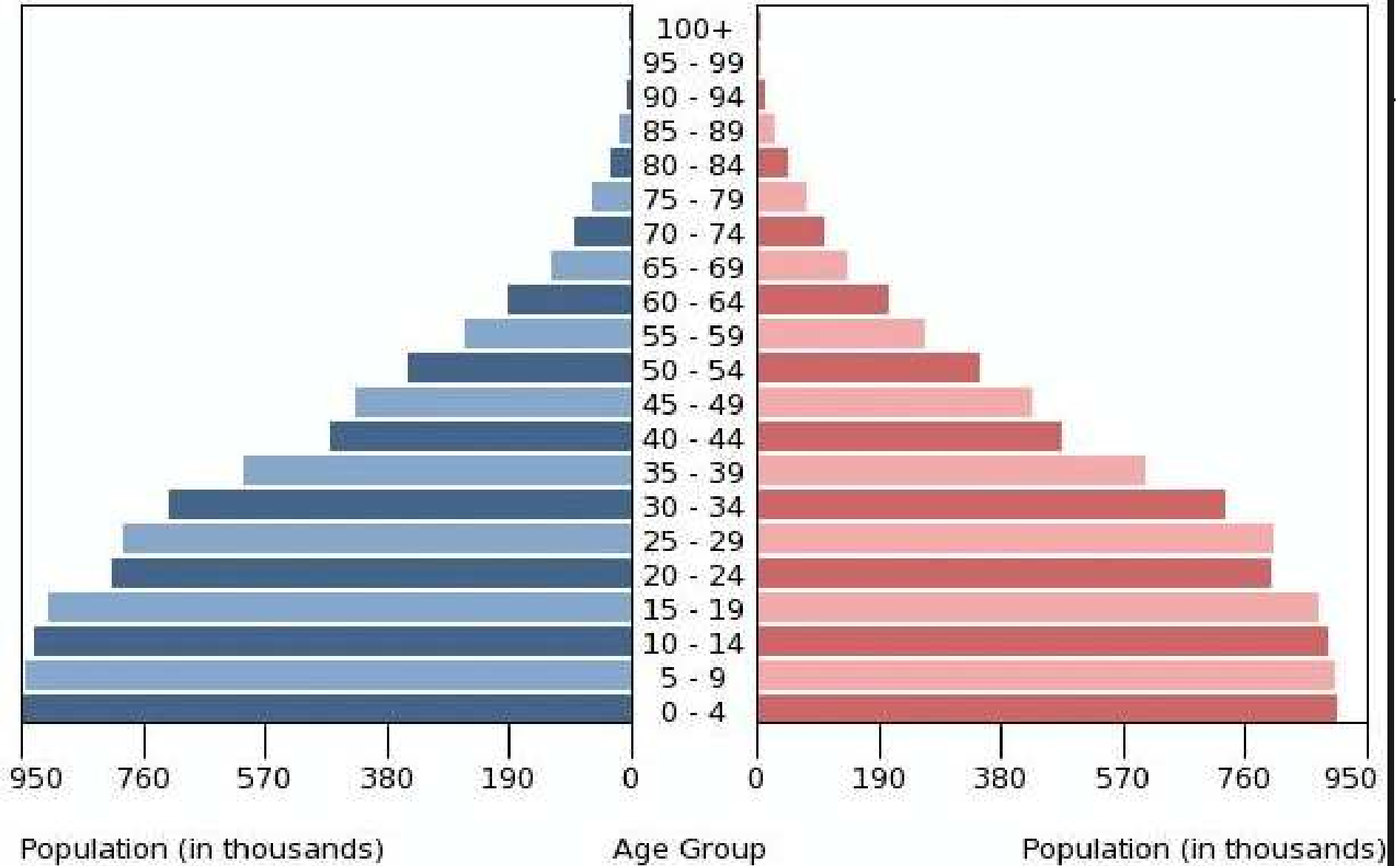
Female

Male

Syria - 2016

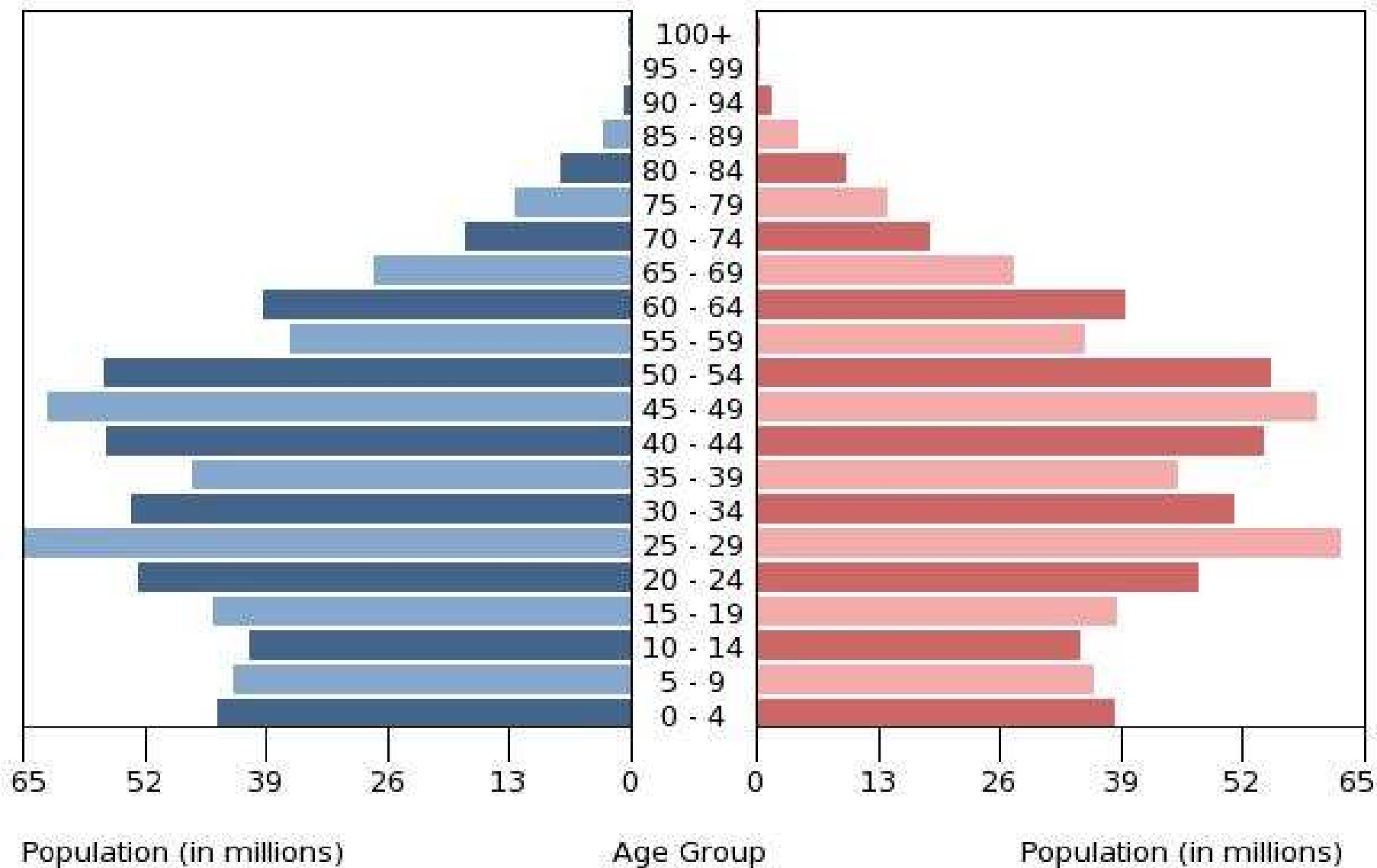
Female

Male

China - 2016

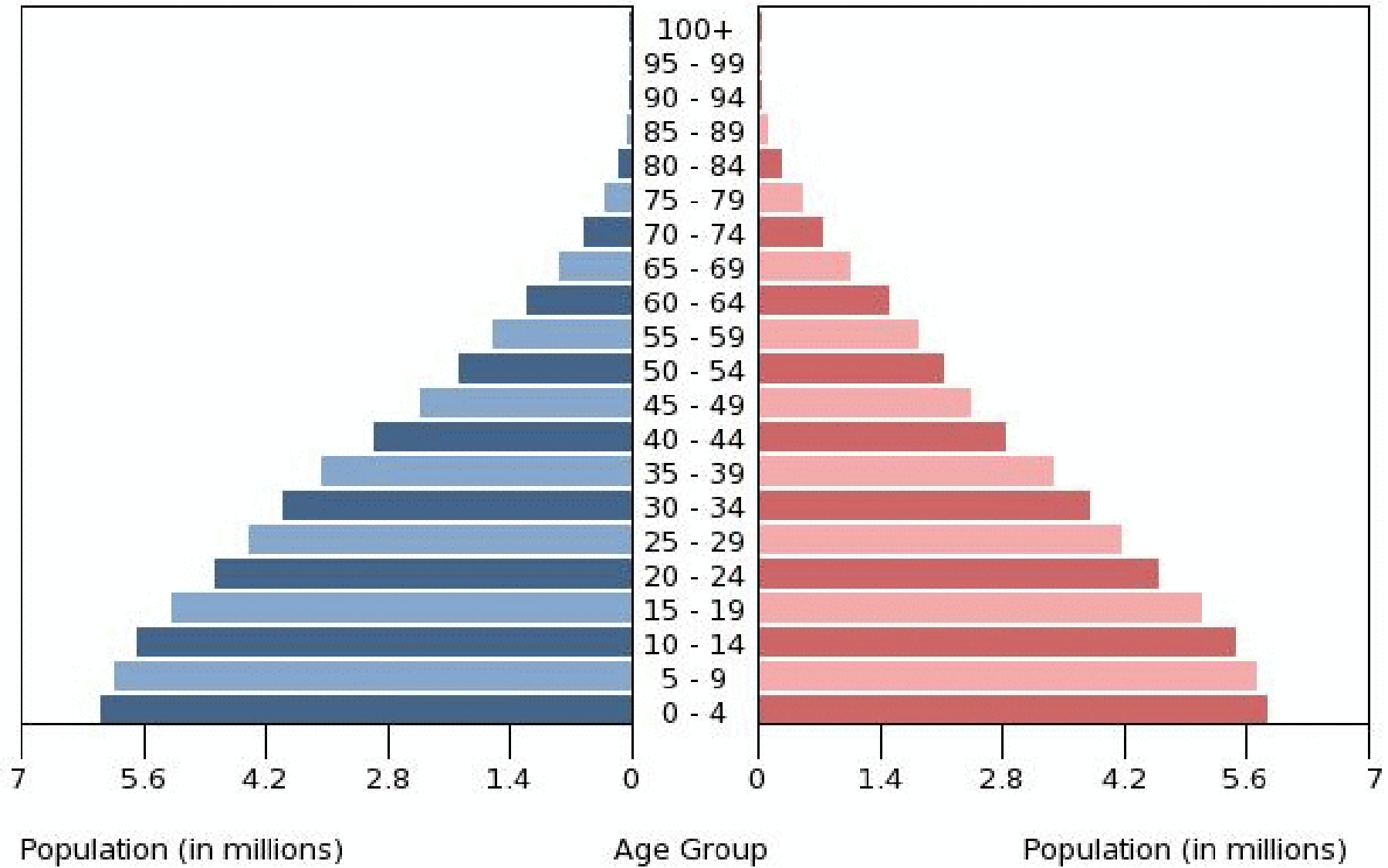
Female

Male

Philippines - 2016

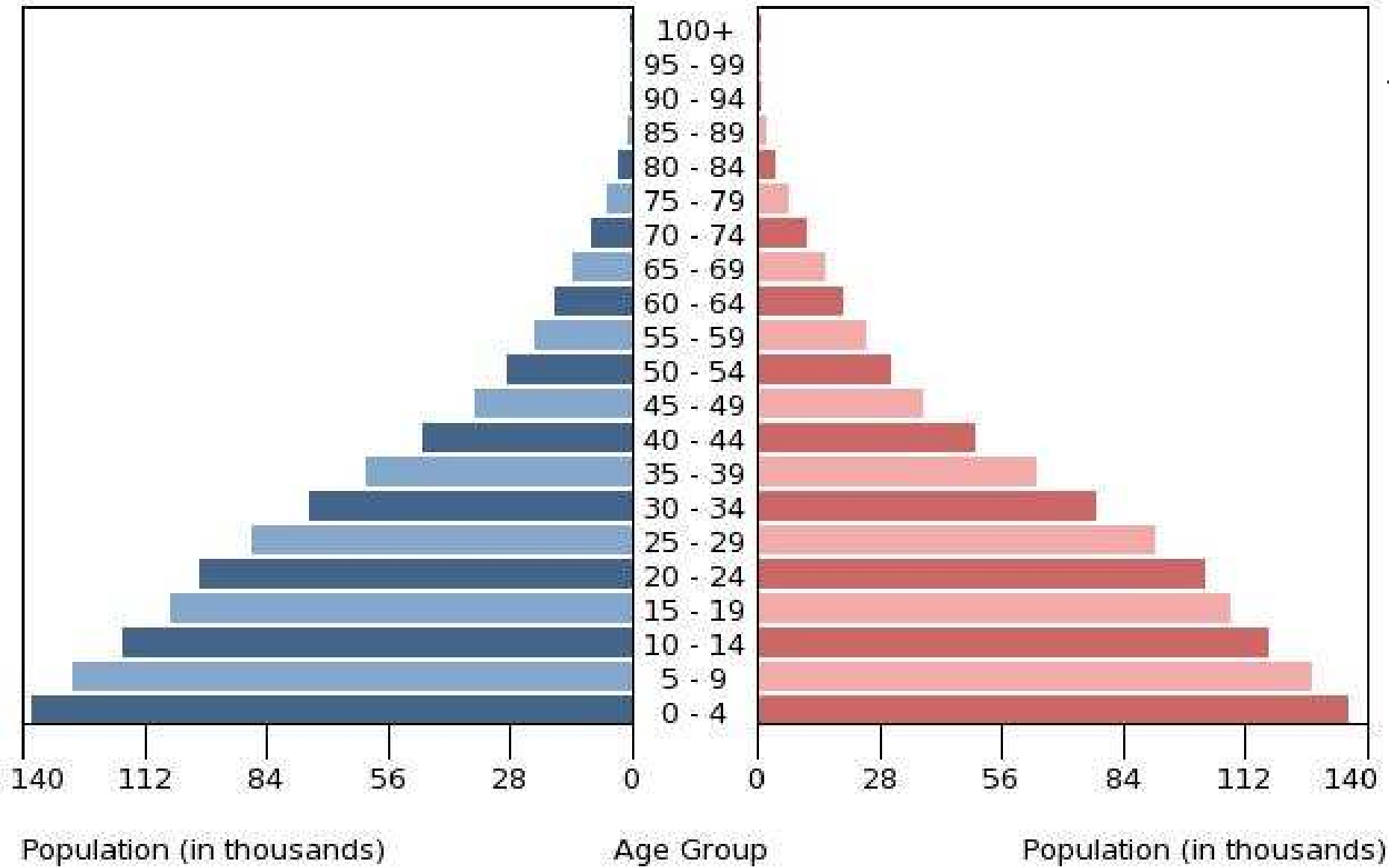
Female

Male

Gambia, The - 2016

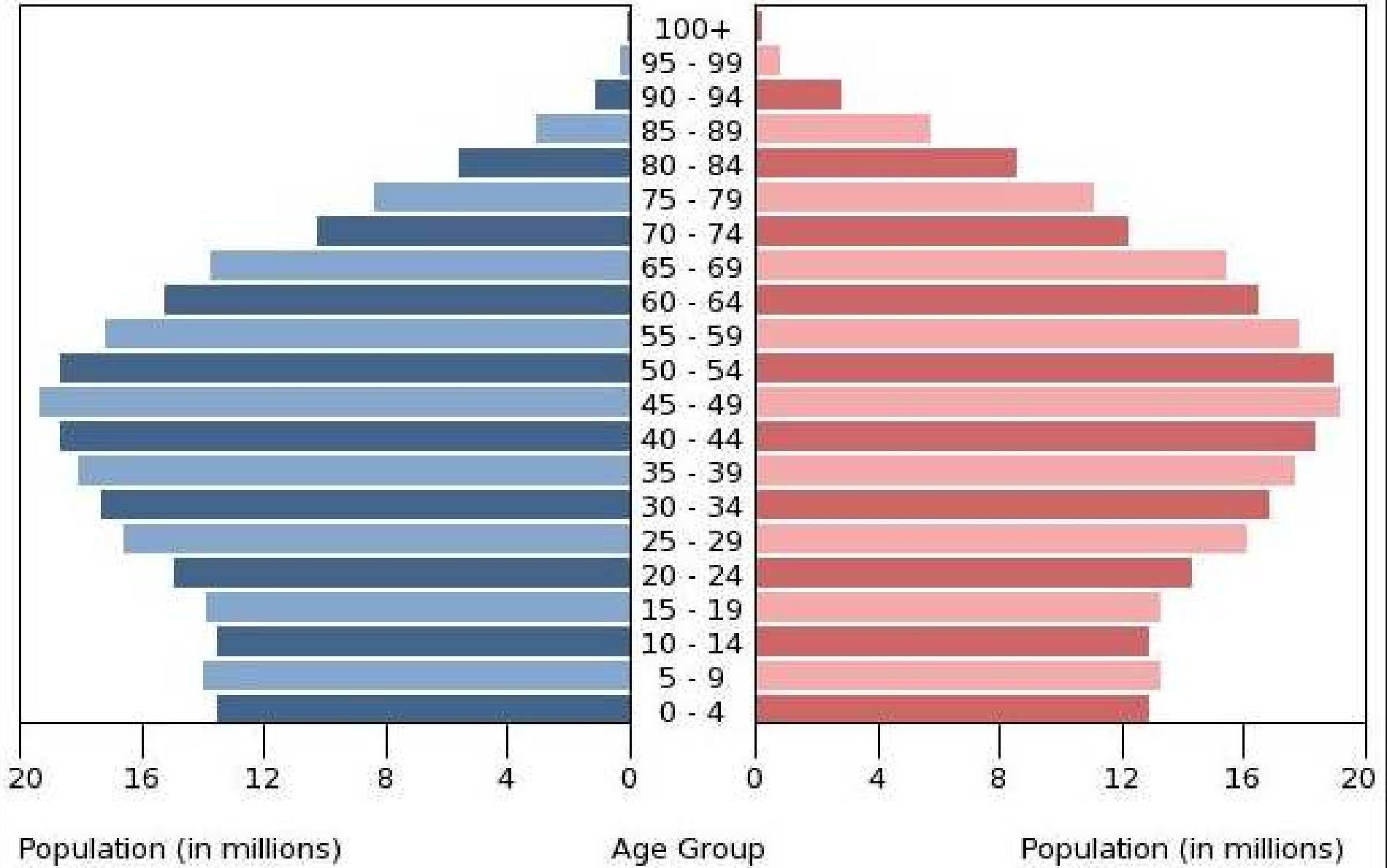
Female

Male

European Union - 2016

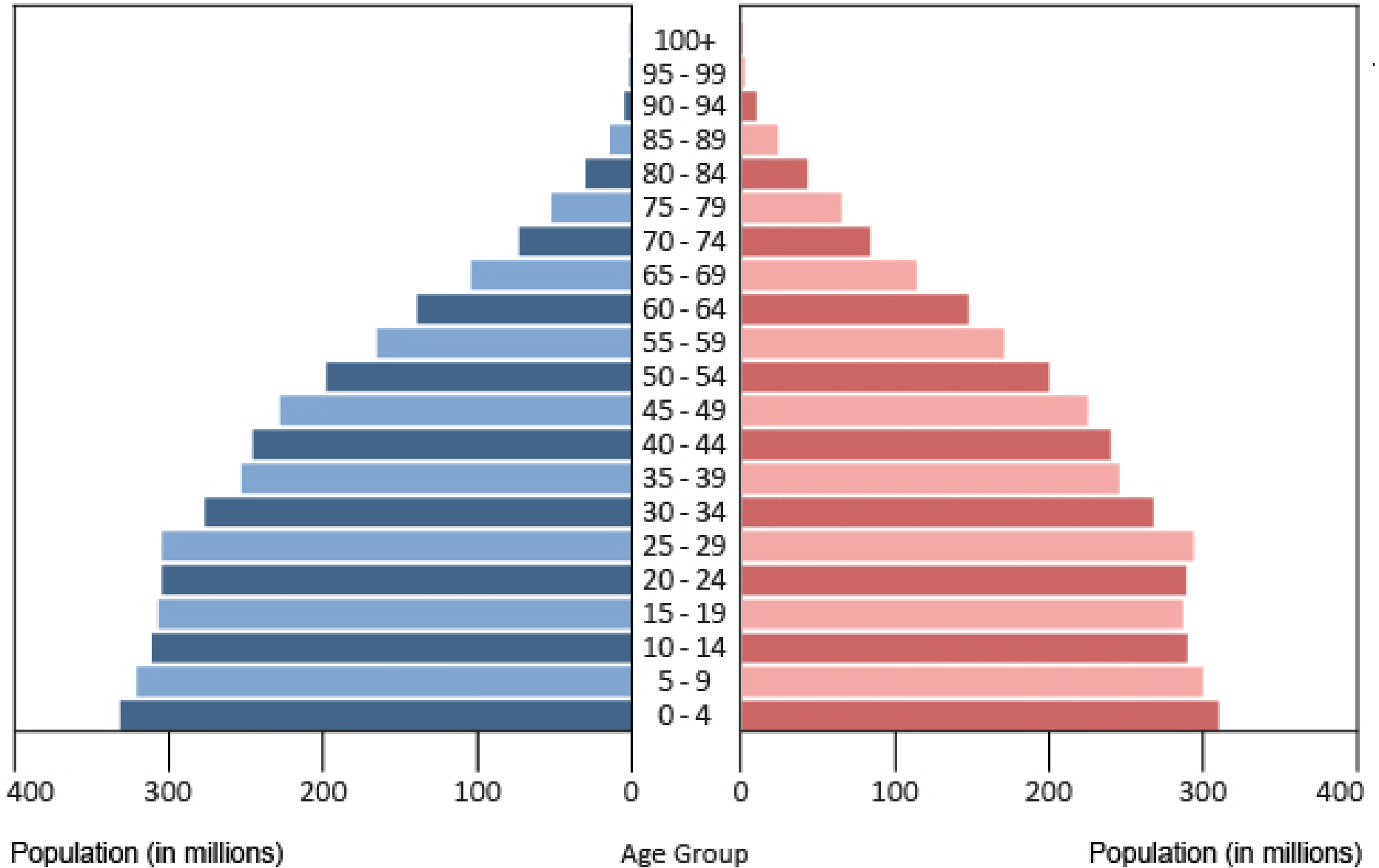
Female

World - 2015

Male

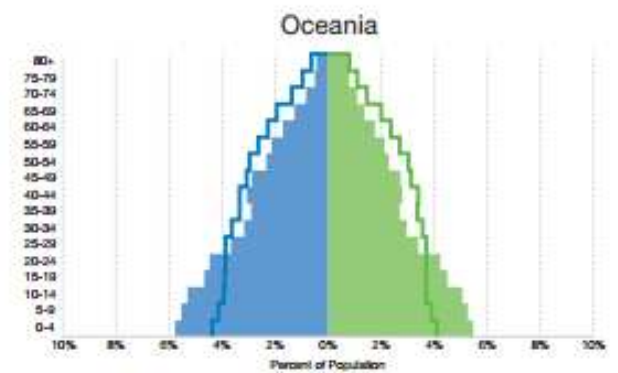
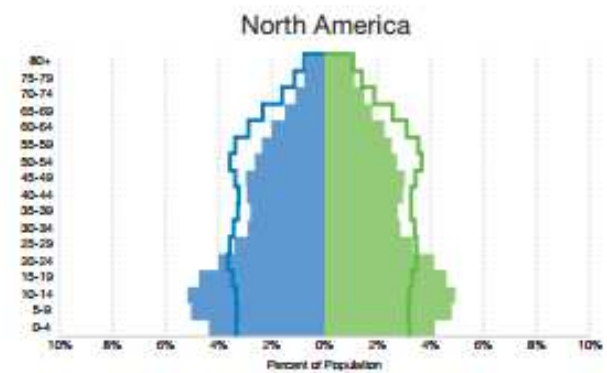
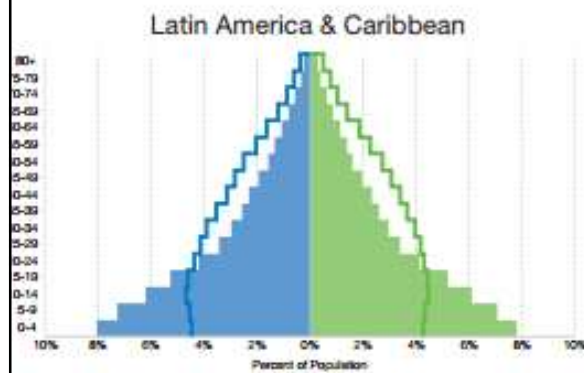
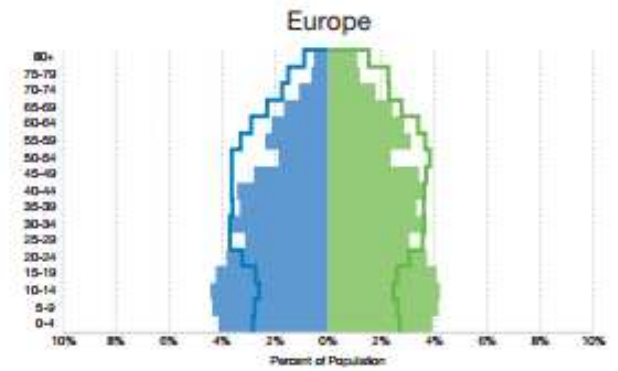
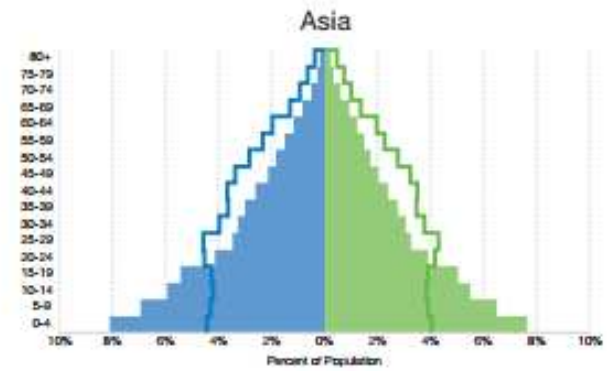
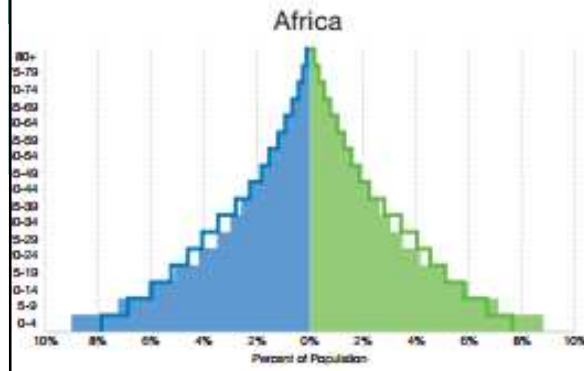
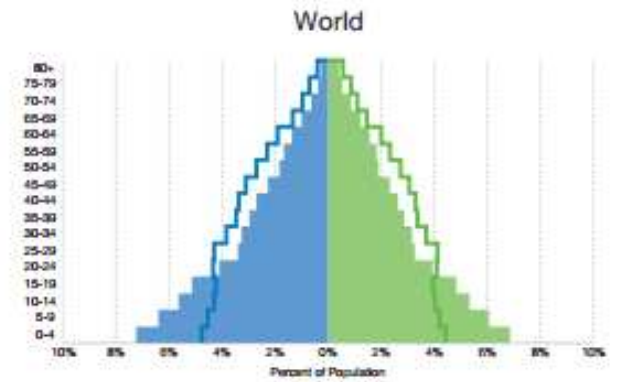
Female

Age Structure Has Changed Differently Across Regions Between 1970 and 2014.

In 1970, just under one-half (48 percent) of the world's population was younger than 20, a nearly equal percentage was ages 20 to 64, and only 5 percent was 65 and older. Today, as a result of lower fertility rates and longer life expectancy, the share of global population under age 20 has dropped to about 35 percent, the population between ages 20 and 64 represent 58 percent, and ages 65 and older represent 7 percent. Asia, Latin America, and Oceania all have population age structures similar to the global averages. In 1970, Europe and North America were similar to the world average today, and their slower growth resulted in a current population much older than the global average. Africa's population is at the other end of the age spectrum—Africa's current youthful age structure is much like the global average in 1970.

1970 Male Female 2014 Male Female

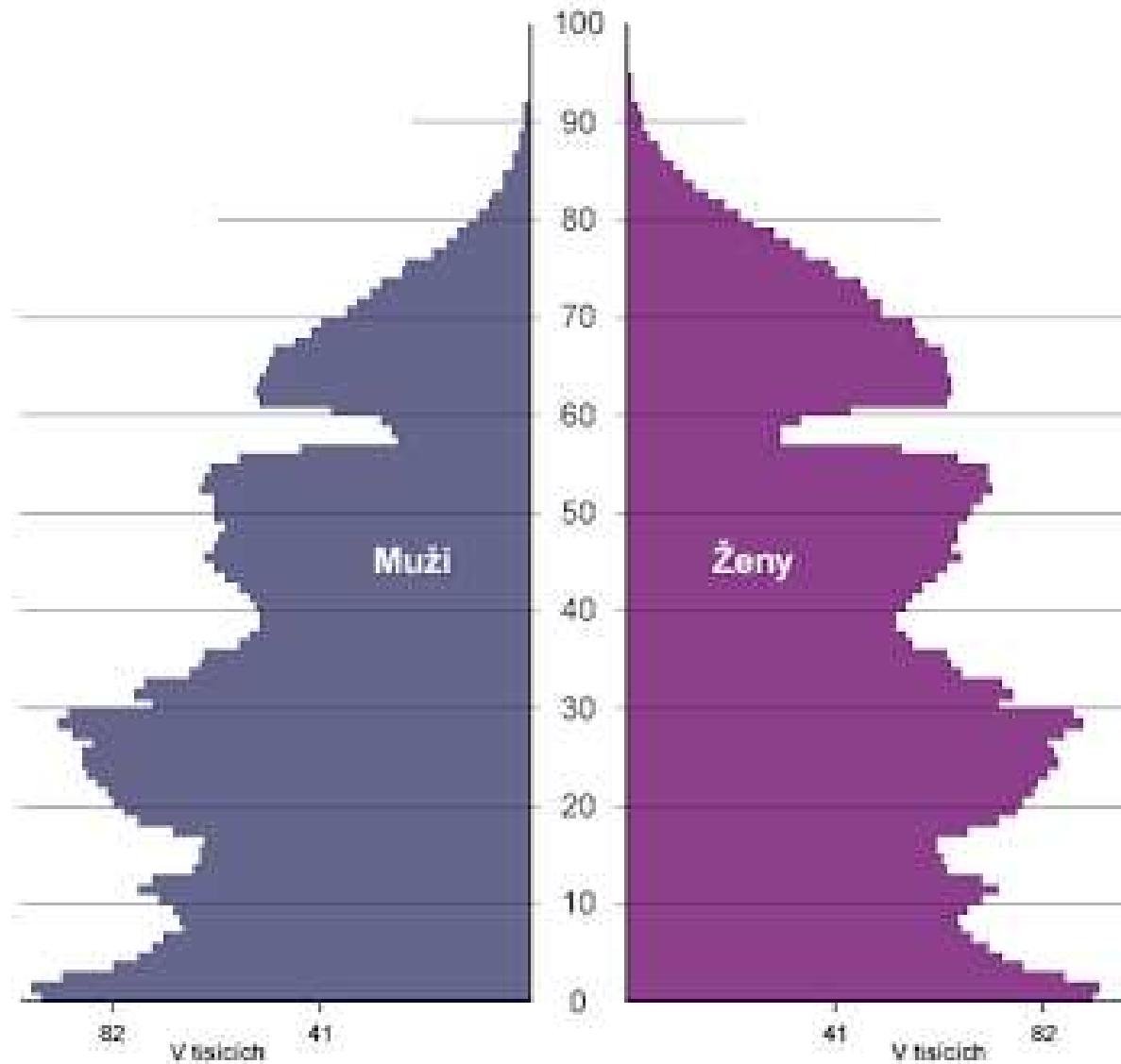

SOURCE: United Nations Population Division, *World Population Prospects: The 2012 Revision* (New York: United Nations, 2013).

Věková skladba obyvatelstva: 1975

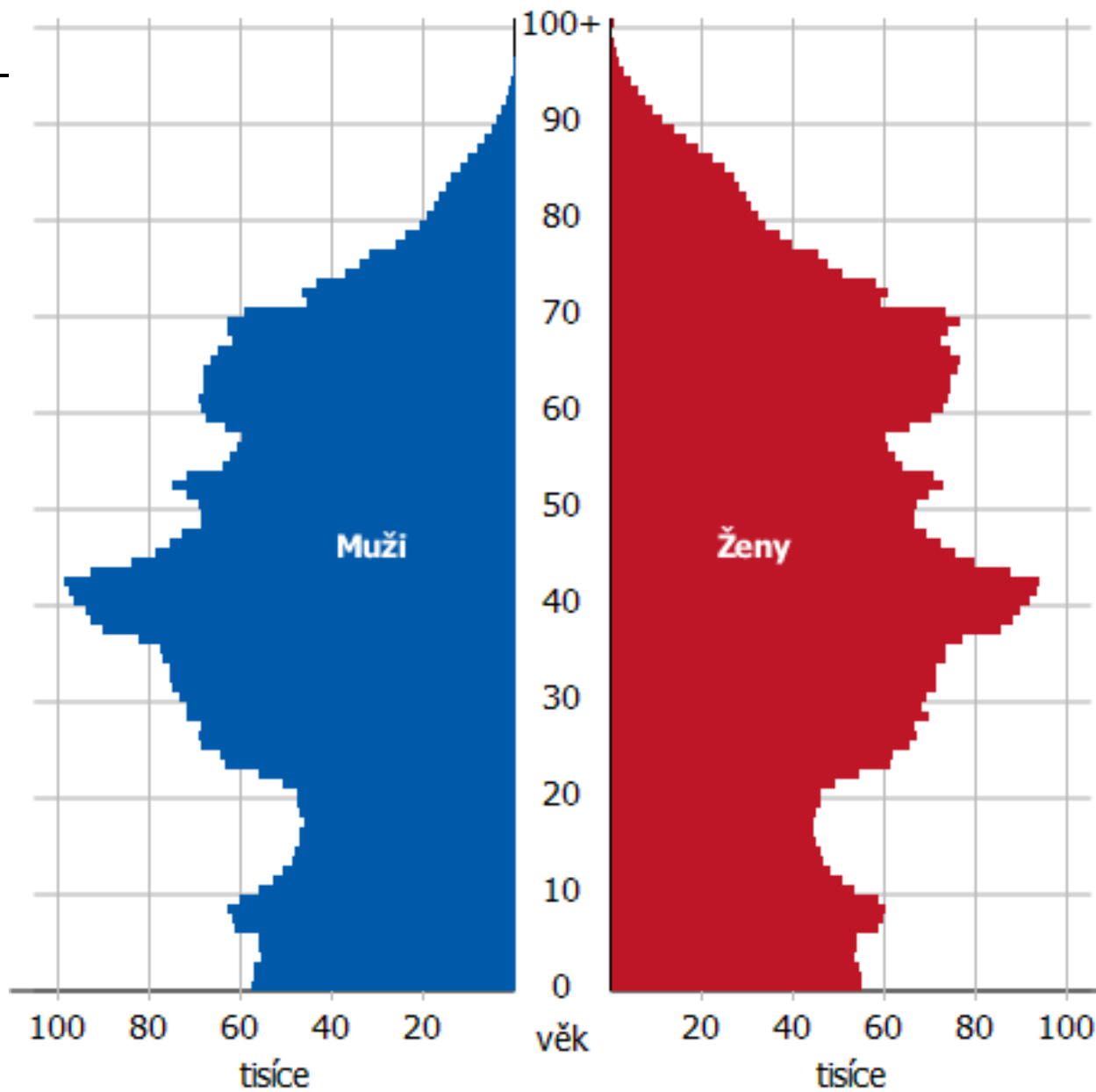
Česká republika

Celkem (v mil.): 10,093

Věková struktura k 31. 12. 2016

Česká republika

© Statistisches Bundesamt 2009, Insee 2011, CZSO 2017

Základní věkové složení obyvatelstva

- Tím se rozumí třídění podle **tří velkých věkových skupin**, které jsou mezinárodně srovnatelné:
0-14 let, 15-64 (59), 65 (60) a více let
- Toto členění se primárně **neváže na reprodukční věk** a základní typy obyvatelstva, je spojeno s ekonomickou aktivitou, resp. neaktivitou

- **Index stáří**

$$I_S = \frac{P_{65+}}{P_{0-14}} * 100$$

- **Index ekonomického zatížení**

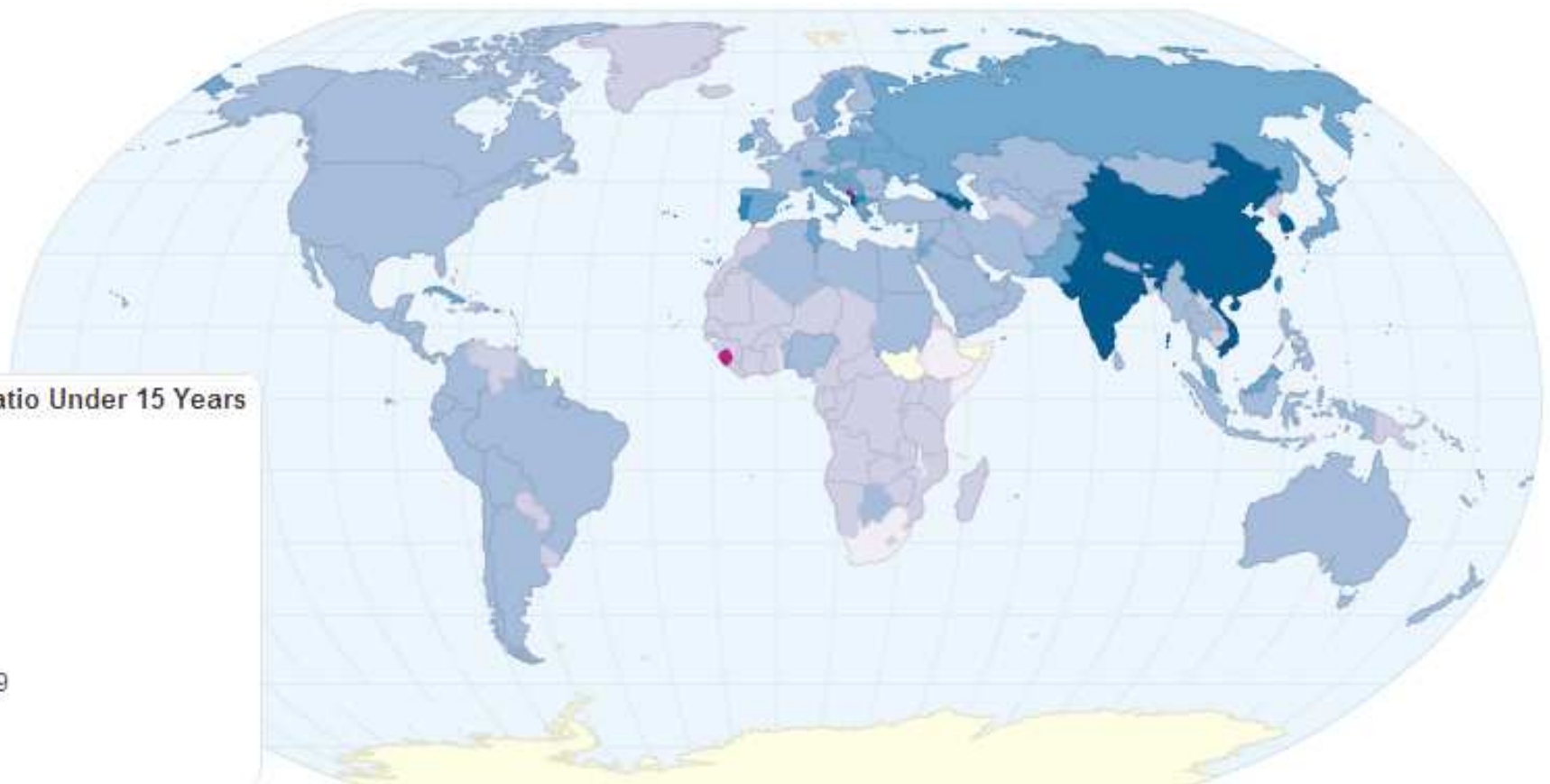
$$I_{EZ} = \frac{O_{0-14} + O_{65+}}{O_{15-64}} * 100$$

Věkové složení světa (2016)

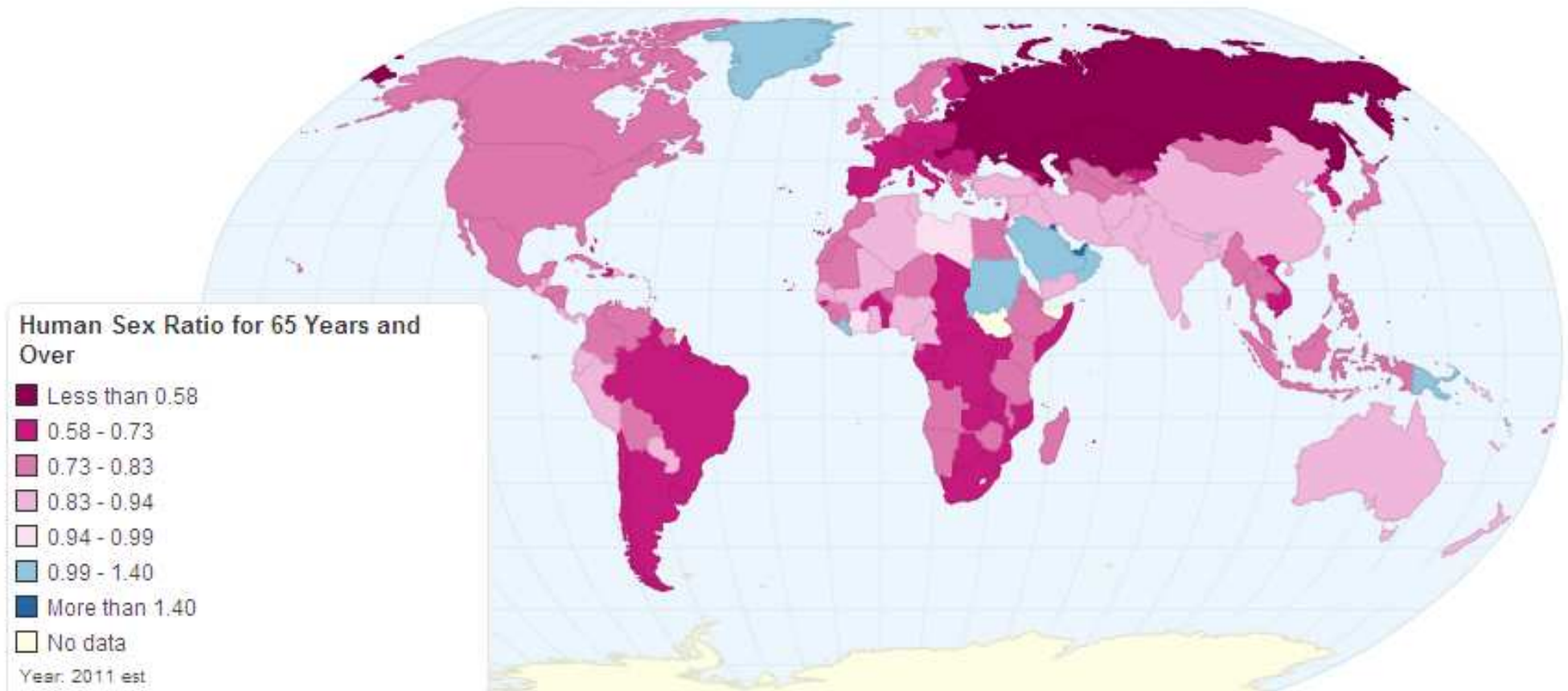
území	střední stav obyvatelstva v roce 2016						index stáří (65+/0-14, v %)
	v mil. obyv.	naděje dožití (M, Ž)		podíl na populaci (v %)			
				0-14 let	15-64 let	65 + let	
Afrika	1 203	59	62	41	55	4	9,8
Asie	4 437	71	74	25	67	8	32,0
<i>Čína</i>	1 378	75	78	17	73	10	58,8
<i>Indie</i>	1 329	67	70	29	65	6	17,2
Evropa	740	75	81	16	67	17	106,3
Latinská Amerika	637	72	79	26	66	8	30,7
Severní Amerika	360	77	81	19	66	15	78,9
Austrálie a Oceánie	40	75	80	24	64	12	50,0
<i>pouze Austrálie</i>	24	80	84	19	66	15	78,9
Svět	7 418	70	74	26	66	8	30,8
Více rozvinuté regiony	1 254	76	82	16	66	18	112,5
Méně rozvinuté regiony	6 164	68	72	28	65	7	25,0

Worldwide Human Sex Ratio Under 15 Years

Human Sex Ratio Under 15 Years

Worldwide Human Sex Ratio for 65 Years and Over

Věkové složení obyvatelstva ČR

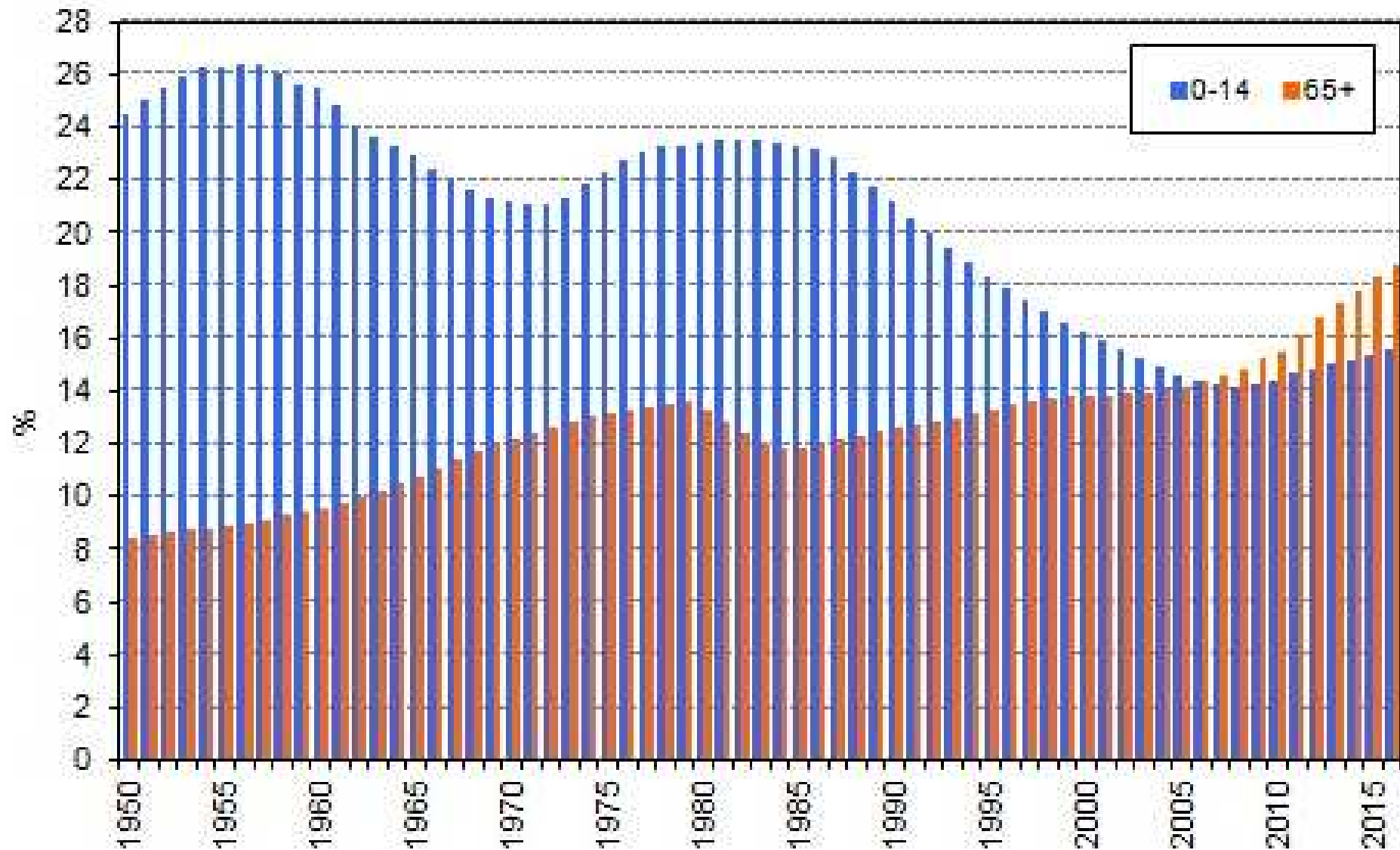
Rok 1990 (ČR)

- děti do 15 let: 21,0 %, 65+ : 12,6 %

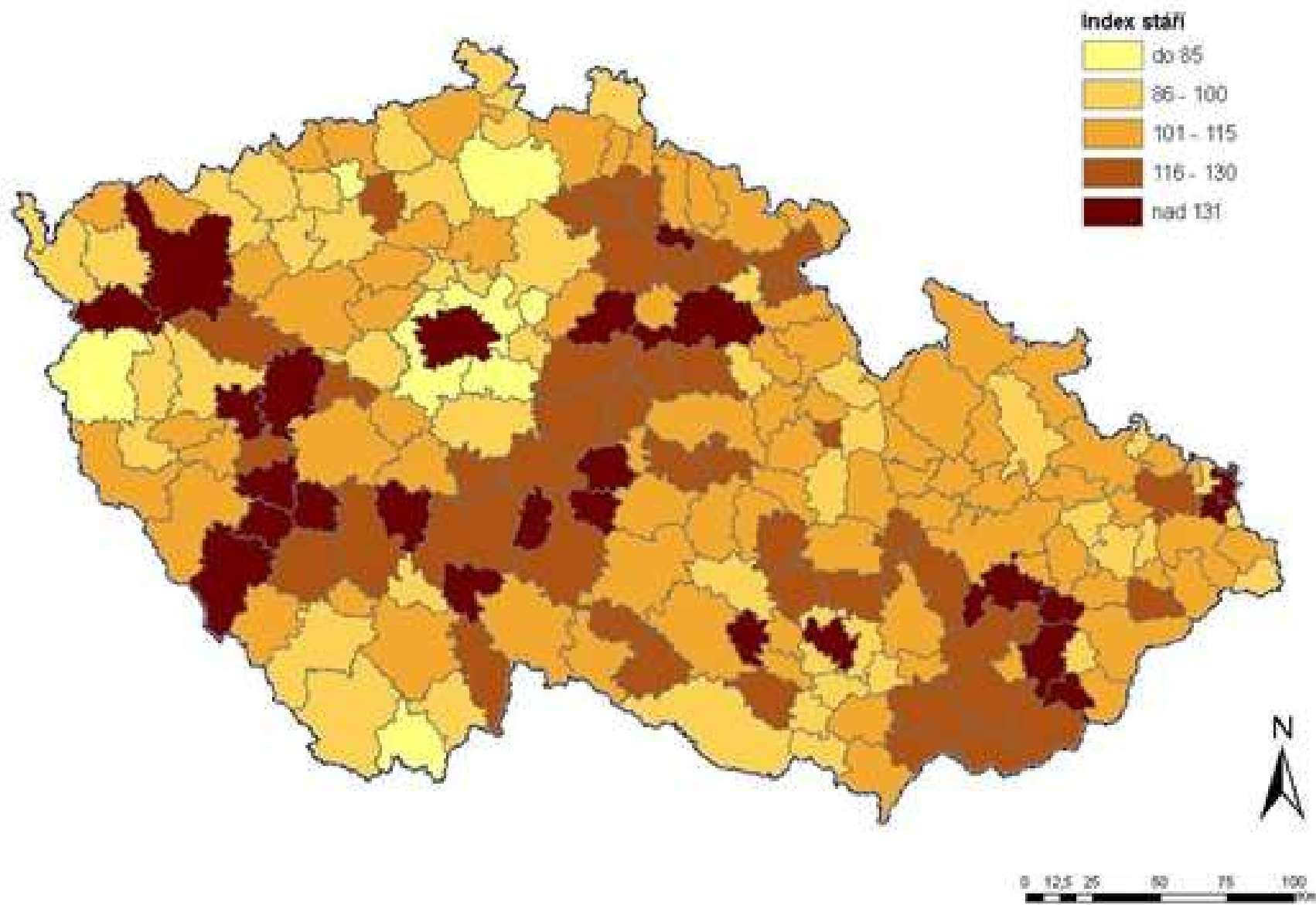
Rok 2016 (ČR)

- Děti do 15 let: 15,6 %, 65 + : 18,8 %
- **rokem 2006 byl zahájen trend převahy starší populace nad dětmi** a tento se bude nadále **zrychlovat**, jak budou hranici 65 let překračovat početně silnější generace narozené v době 2. světové války a zvláště v prvních letech po ní
- ***Index stáří 2016: 120,5 %***

Podíl obyvatel ve věkové skupině 0-14 a 65 a více let v letech 1950-2016 (k 31.12.)

Graf 6: Index stáří ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 26. 3. 2011

Věkové složení obyvatelstva ČR

Populační projekce ČSÚ z roku 2004 (střední varianta):

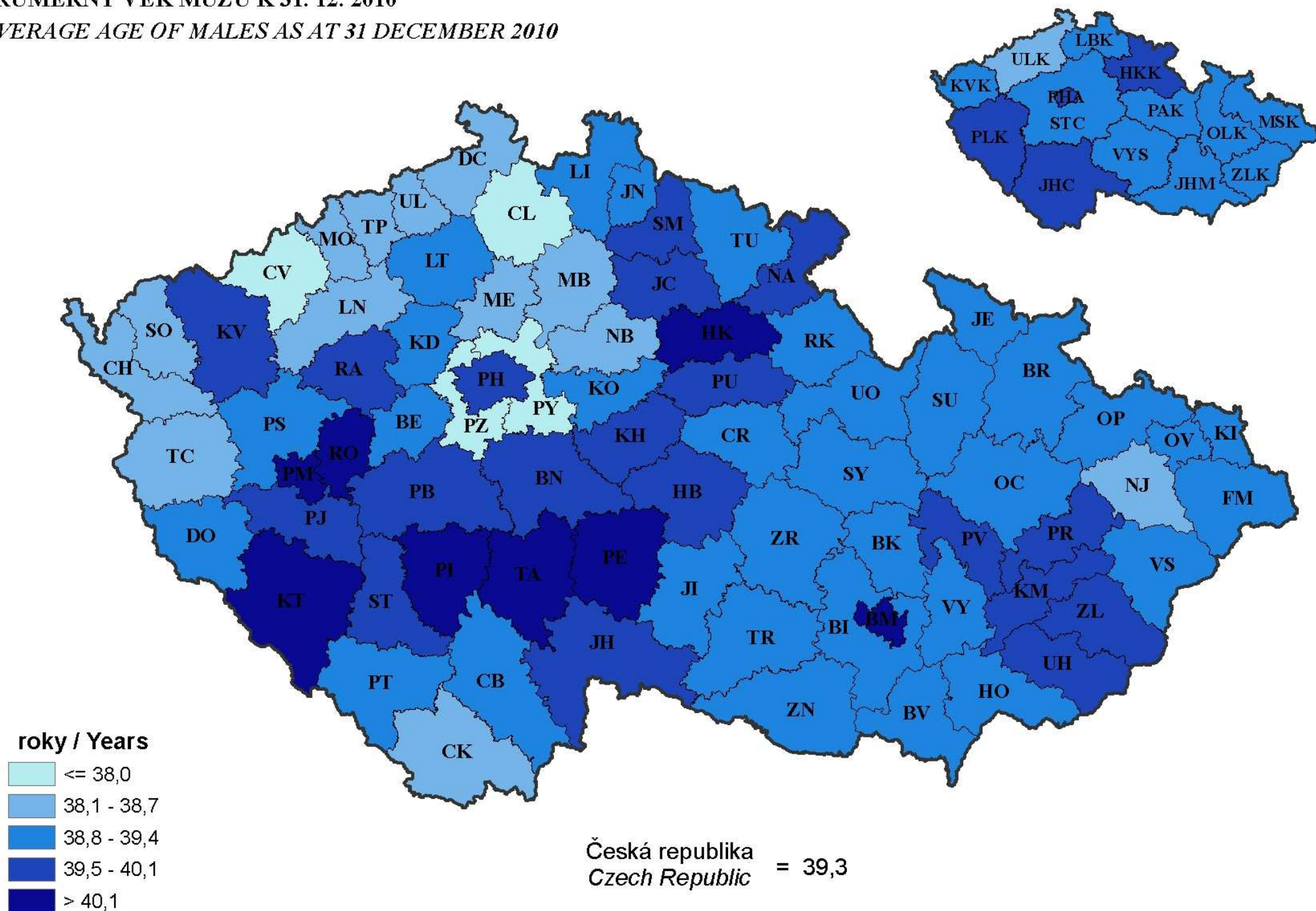
- Po zvýšení úhrnné plodnosti až na 1,6 dítěte (téměř se to naplnilo) na jednu ženu a ročním kladném saldu migrace 25 tis. a více osob **začne opětovný úbytek obyvatelstva**
- Počet narozených poklesne opět pod 90 tis. při stále rostoucím počtu seniorů
- Rok 2020: 20 % osob ve věku 65+, **2050: 30 %**

Věkové složení obyvatelstva ČR

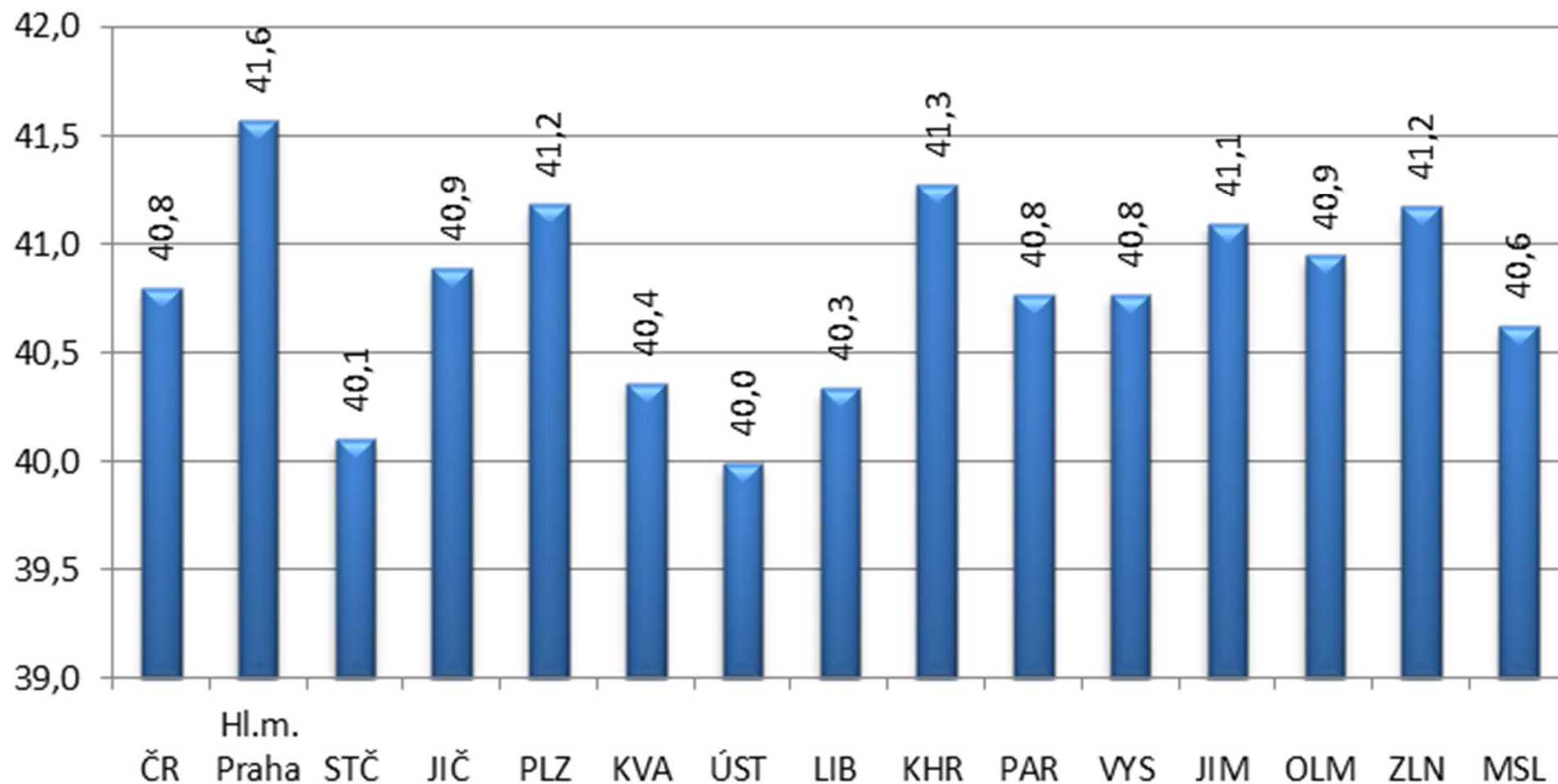
- **Průměrný věk obyvatel ČR** v roce 2016:
42,0 roku
(muži: 40,6; ženy: 43,4) a tento neustále roste
- ***(Průměrný věk vs. věkový medián a modální věk?)***
- **Věkový medián 2016: 41,4 roku (nižší než průměrný věk)**

PRŮMĚRNÝ VĚK MUŽŮ K 31. 12. 2010

AVERAGE AGE OF MALES AS AT 31 DECEMBER 2010

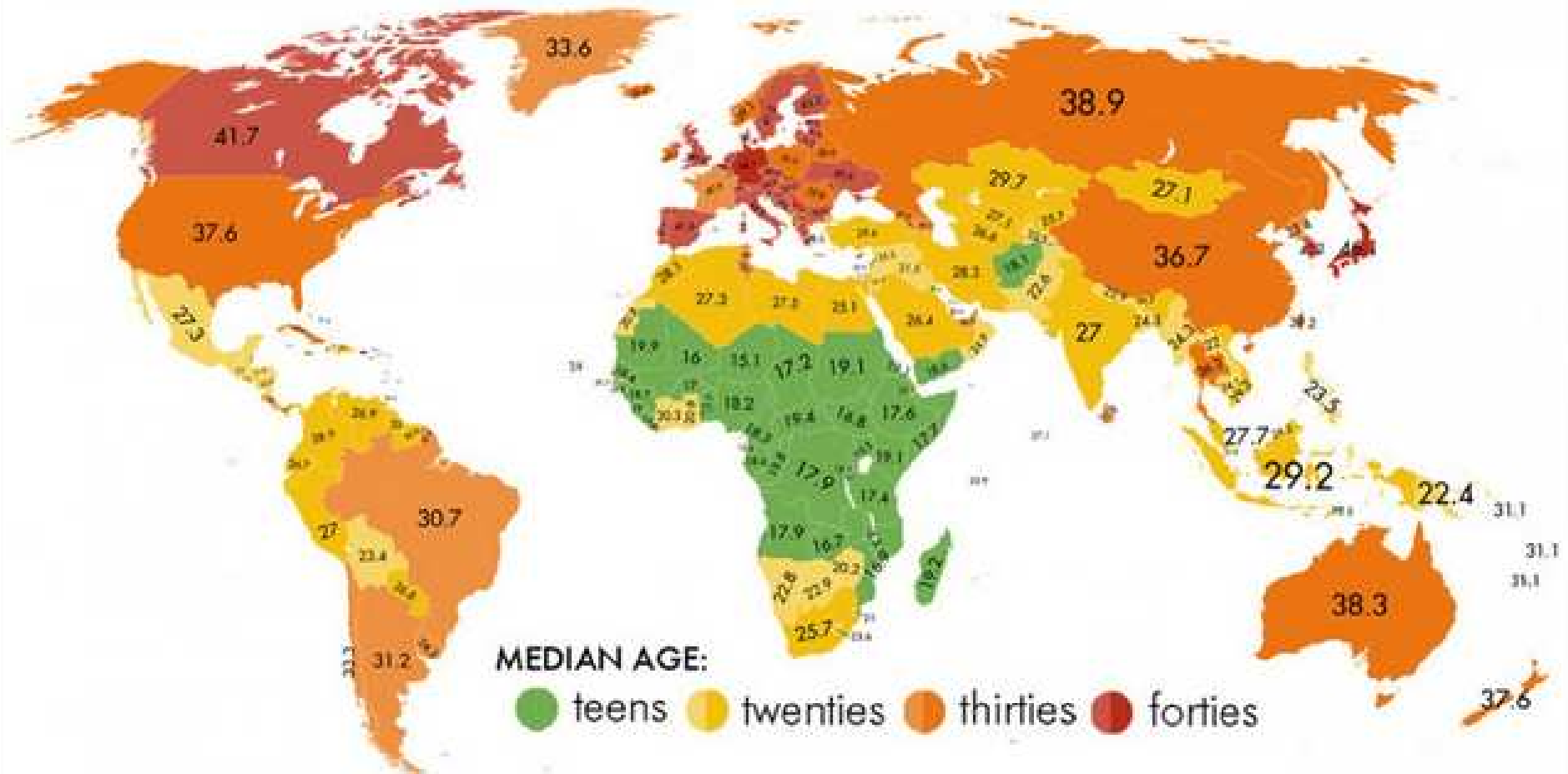
Průměrný věk k 31. 12. 2010

Aktuálně (2016) má nejvyšší průměrný věk Královehradecký a Zlínský kraj (42,7)! Praha je až na 5. místě (42,0) a již několik let stagnuje...

World Median Ages

GP

MEDIAN AGE:

● teens ● twenties ● thirties ● forties

YOUNGEST: 1. Niger (15.1) 2. Uganda (15.5) 3. Mali (16) 4. Malawi (16.3) 5. Zambia (16.7)

OLDEST: 1. Germany & Japan (46.1) 2. Italy (44.5) 3. Austria (44.3) 4. Virgin Islands (44.2)

Source: CIA Factbook

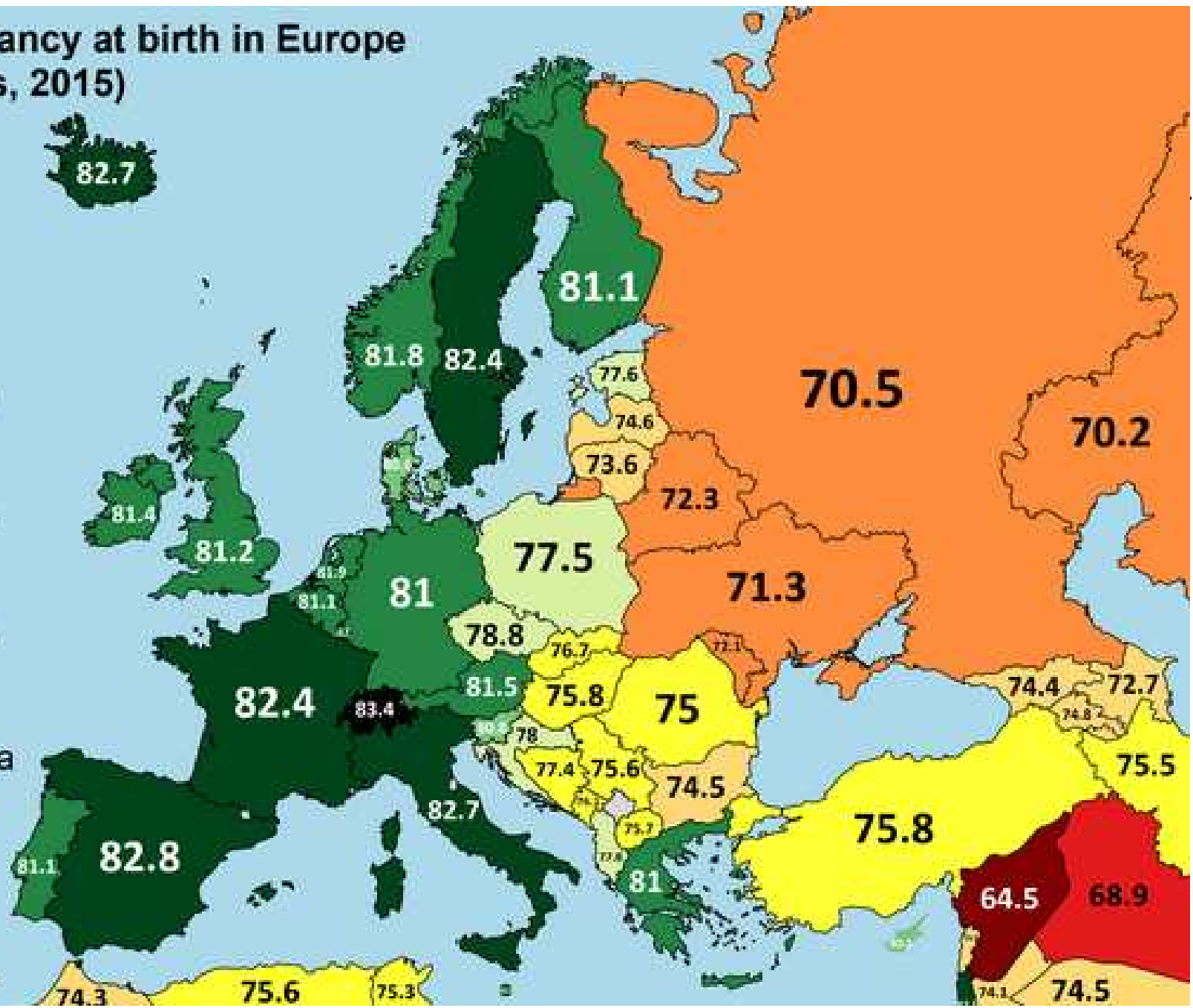
Simran Khosla/GlobalPost

Naděje dožití (střední délka života)

- Jedná se o ukazatel, který říká, **kolik let v průměru ještě prožije jedinec, pokud by po zbytek jeho života byla úmrtnost stejná jako v roce, pro který je tento ukazatel počítán**
- Odhaduje se **zvláště pro muže a pro ženy** každého věku, protože úmrtnost je jiná nejen v každém věku, ale také pro každé pohlaví
- **Velmi významný mezinárodní srovnávací ukazatel**, prokazuje vyspělost dané země (regionu)

Life expectancy at birth in Europe (both sexes, 2015)

- ≥ 83
- ≥ 82
- ≥ 81
- ≥ 80
- ≥ 77.5
- ≥ 75
- ≥ 72.5
- ≥ 70
- ≥ 67.5
- ≤ 65
- No data

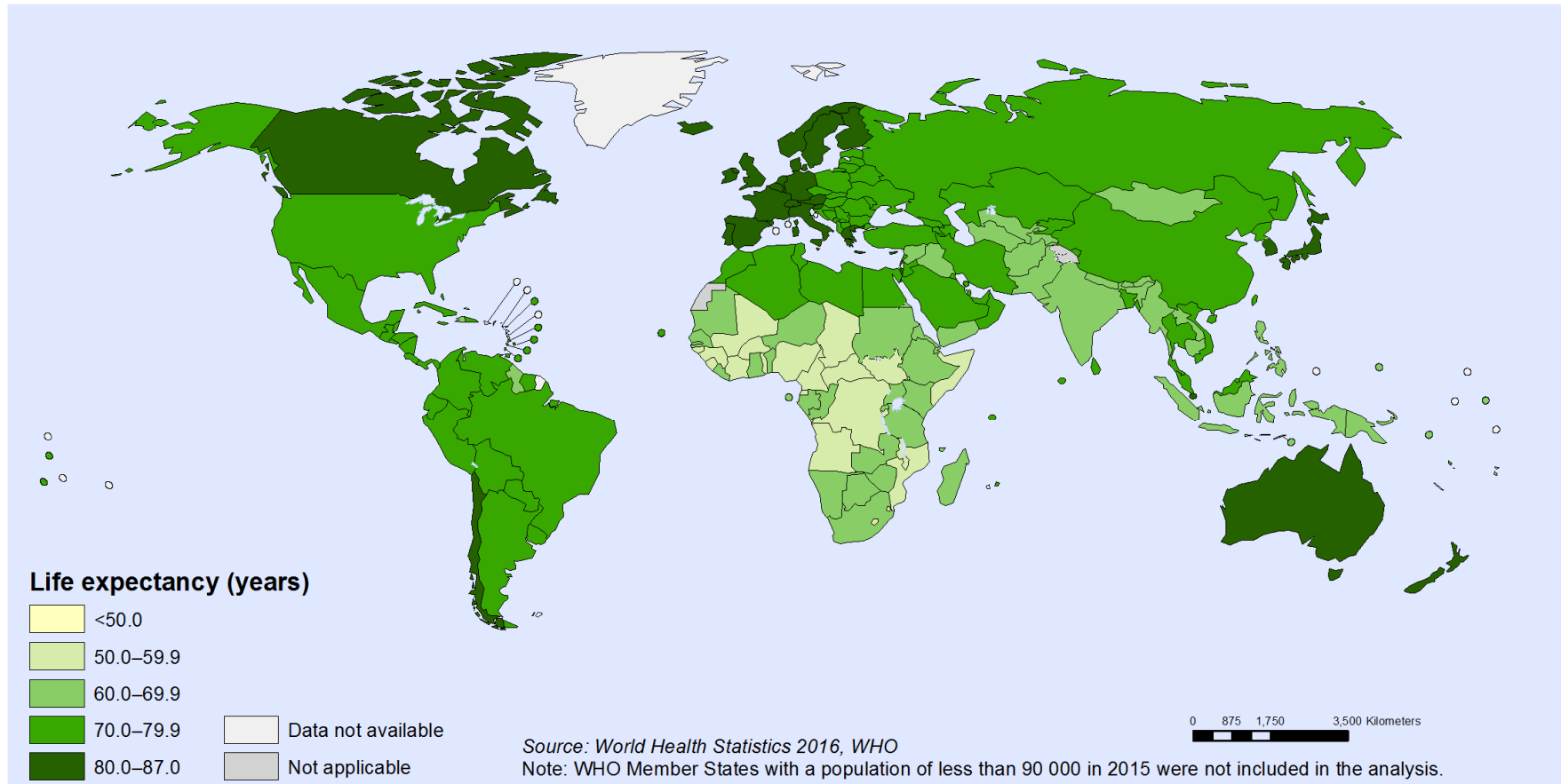
Naděje dožití v EU 2015

(celkem, ženy, muži)

1	Spain	82.8	85.5	80.1
2	Italy	82.7	84.8	80.5
3	Sweden	82.4	84	80.7
4	France	82.4	85.4	79.4
5	Luxembourg	82.2	84	79.8
6	Netherlands	81.9	83.6	80
7	Malta	81.7	83.7	79.7
8	Austria	81.5	83.9	79
9	Ireland	81.4	83.4	79.4
10	United Kingdom	81.2	83	79.4
11	Finland	81.1	83.8	78.3
12	Belgium	81.1	83.5	78.6
13	Portugal	81.1	83.9	78.2
14	Germany	81	83.4	78.7
15	Greece	81	83.6	78.3
16	Slovenia	80.8	83.7	77.9
17	Denmark	80.6	82.5	78.6
18	Cyprus	80.5	82.7	78.3
19	Czech Republic	78.8	81.7	75.9
20	Croatia	78	81.2	74.7
21	Estonia	77.6	82	72.7
22	Poland	77.5	81.3	73.6
23	Slovakia	76.7	80.2	72.9
24	Hungary	75.9	79.1	72.3
25	Romania	75	78.8	71.4

Life expectancy at birth Both sexes, 2015

The boundaries and names shown and the designations used on this map do not imply the expression of any opinion whatsoever on the part of the World Health Organization concerning the legal status of any country, territory, city or area or of its authorities, or concerning the delimitation of its frontiers or boundaries. Dotted and dashed lines on maps represent approximate border lines for which there may not yet be full agreement.

Data Source: World Health Organization
 Map Production: Information Evidence and Research (IER)
 World Health Organization

© WHO 2016. All rights reserved.

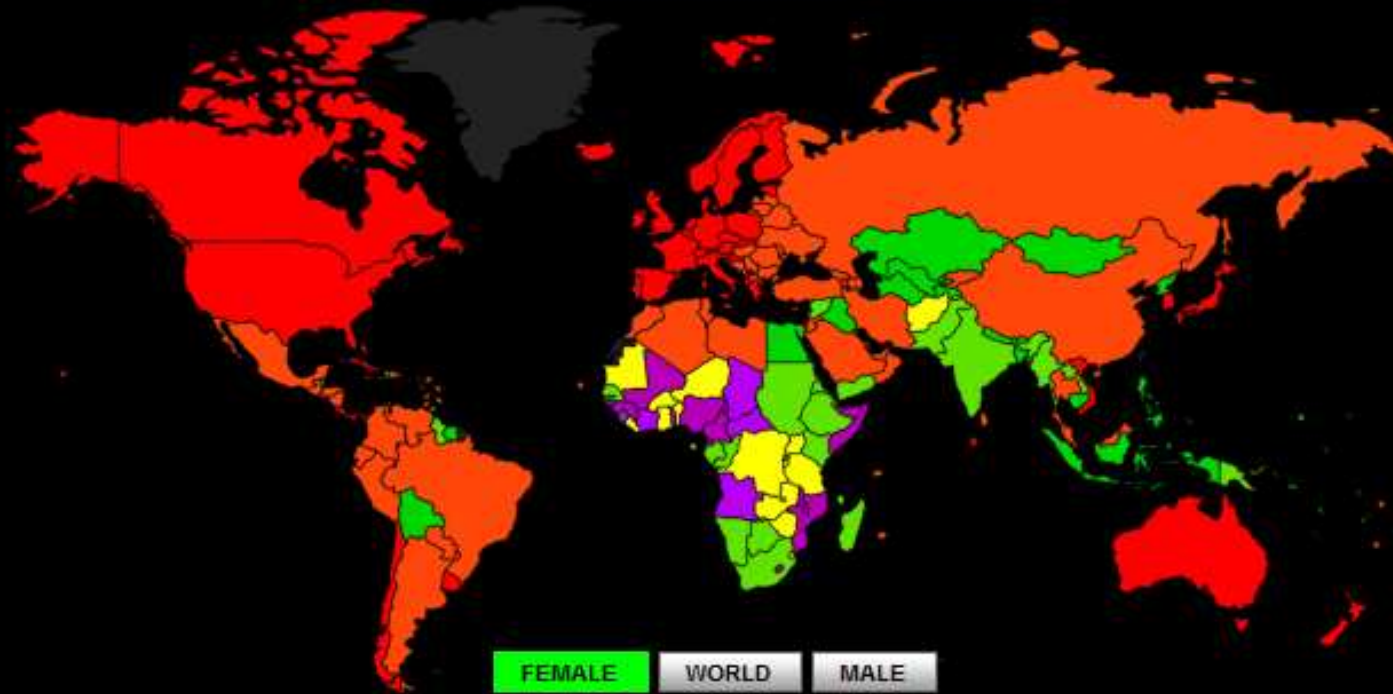
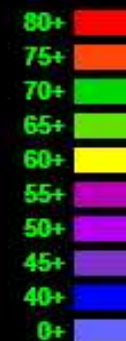
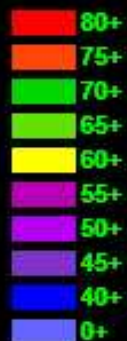
WORLD BIRTHS

90,089,448

WORLD LIFE EXPECTANCY MAP

WORLD DEATHS

37,339,784

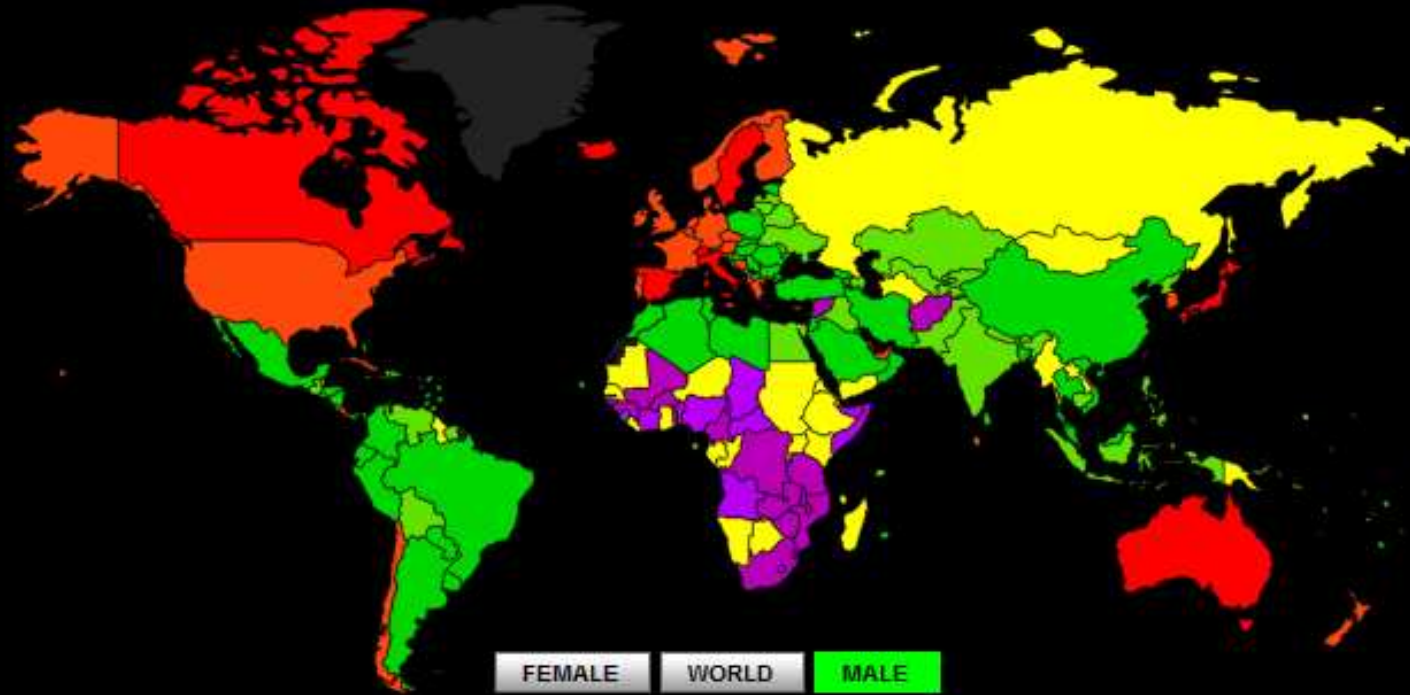
FEMALE WORLD MALE

Rank	Country	Rate	Rank	Country	Rate	Rank	Country	Rate
1	JAPAN	86.8	62	SERBIA	78.4	123	CAMBODIA	70.7
2	SINGAPORE	86.1	63	GEORGIA	78.3	124	MICRONESIA	70.6
3	SPAIN	85.5	64	SRI LANKA	78.3	125	TURKMENISTAN	70.5
4	SOUTH KOREA	85.5	65	MONTENEGRO	78.1	126	TIMOR-LESTE	70.1
5	FRANCE	85.4	66	PERU	78.0	127	BHUTAN	70.1
6	SWITZERLAND	85.3	67	THAILAND	78.0	128	SYRIA	69.9
7	AUSTRALIA	84.8	68	BULGARIA	78.0	129	INDIA	69.9
8	ITALY	84.8	69	BELARUS	78.0	130	SAO TOME	69.4
9	ISRAEL	84.3	70	SEYCHELLES	78.0	131	KIRIBATI	68.8
10	ICELAND	84.1	71	EL SALVADOR	77.9	132	SENEGAL	68.6

WORLD BIRTHS

90,089,748

WORLD LIFE EXPECTANCY MAP

Rank	Country	Rate	Rank	Country	Rate	Rank	Country	Rate
1	SWITZERLAND	81.3	62	SLOVAKIA	72.9	123	KAZAKHSTAN	65.7
2	ICELAND	81.2	63	BAHAMAS	72.9	124	SAO TOME	65.6
3	AUSTRALIA	80.9	64	SERBIA	72.9	125	PAKISTAN	65.5
4	SWEDEN	80.7	65	ESTONIA	72.7	126	PHILIPPINES	65.3
5	ISRAEL	80.6	66	MALAYSIA	72.7	127	GABON	64.7
6	JAPAN	80.5	67	ARGENTINA	72.7	128	MONGOLIA	64.7
7	ITALY	80.5	68	TURKEY	72.6	129	RUSSIA	64.7
8	CANADA	80.2	69	SAINT LUCIA	72.6	130	MYANMAR	64.6
9	SPAIN	80.1	70	JORDAN	72.5	131	SENEGAL	64.6
10	SINGAPORE	80.0	71	HUNGARY	72.3	132	YEMEN	64.3

Naděje dožití (střední délka života) v ČR

- Mezi roky 1990-2016 **vzrostla naděje dožití v ČR:**

- **mužů** při narození o **8,6 roku** na **76,2 let**

- **žen** při narození o **6,7 roku** na **82,1 let**

→ rozdíl mezi pohlavími se **snižuje!**

(Jak si stojíme ve srovnání s vyspělým světem?)

Další struktury/diferenciace obyvatelstva

- **Rodina a domácnost**
- **Rasová, etnická, národnostní a jazyková diferenciace obyvatelstva**
- **Diferenciace obyvatelstva podle úrovně vzdělání**
- **Diferenciace obyvatelstva podle náboženského vyznání**
- **Ekonomická a sociálně třídní diferenciace obyvatelstva**

Rasová struktura

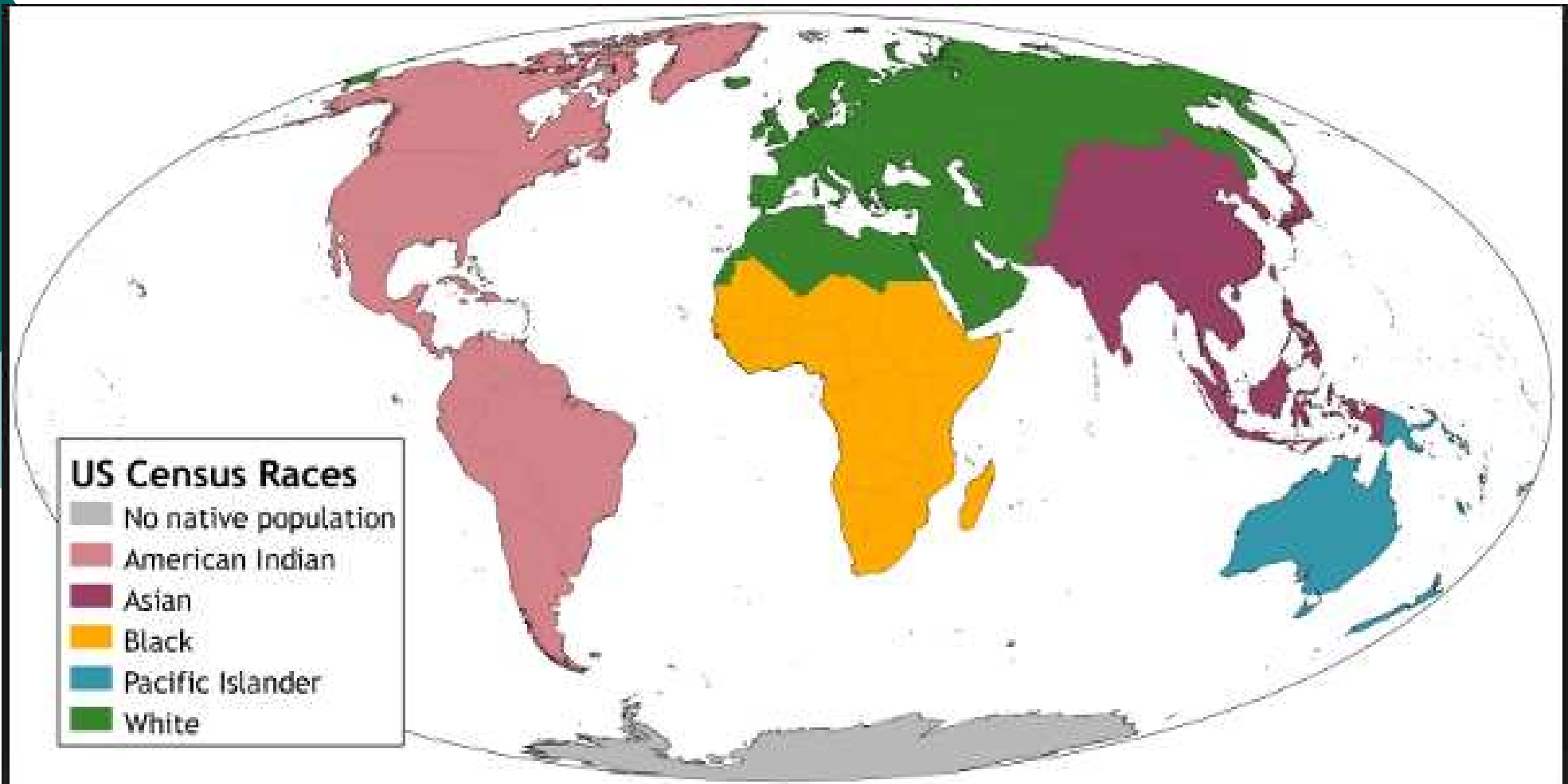
- **Lidská rasa** - je velká skupina lidí s podobnými, dědičně podmíněnými, antropologickými znaky - barva pleti, barva a tvar vlasů a očí, tvar lebky, nosu, rtů ...-, kterými se jednotlivé rasy od sebe navzájem odlišují
- **europoidní (bílá, evropsko-asijská)**
 - tvoří asi 50 % světové populace. V důsledků evropské expanze europoidní rasa osídlila všechny části světa. Nejvíce jsou příslušníci bílé rasy zastoupeni v Evropě, Severní Americe, JZ Asii, Austrálii, arabské Africe ...

Rasová struktura

- **mongoloidní (žlutá, asijsko-americká)**
 - zastupuje asi 40% lidstva. Nejvíce je zastoupena v Asii ale také např: v Severní Americe, na Madagaskaru ...
- **ekvatoriální (černá, negroidní, africko-australská)**
 - tvoří asi 10% světové populace. Domovem černé rasy je střední a jižní Afrika, dále se s ní setkáváme v Austrálii a Oceánii - Nové Guinei

Rasová struktura

- Současné rasové složení světadílů je vzhledem k migracím obyvatelstva pestré. Výsledkem těchto migrací je míšení základních lidských ras a vznik tzv. **přechodných ras - míšenců**
- **mulat** - kříženec europoidní a ekvatoriální rasy - bělocha a černocho
- **mestik** - kříženec europoidní rasy a mongoloidní rasy - indiána a bělocha
- **zambo** - kříženec ekvatoriální rasy a mongoloidní rasy - indiána a černocho
- **kreol** - kříženec europoidní rasy a mongoloidní rasy - Španěla a indiána

US Census Races

- Grey: No native population
- Red: American Indian
- Purple: Asian
- Orange: Black
- Blue: Pacific Islander
- Green: White

Národnostní struktura v ČR

Historické diferenciační vlivy:

- 1) **Přirozená reprodukce obyvatelstva** (průmyslová revoluce, sílí německá menšina)
- 2) **Vystěhovalectví** (postihovalo více průmyslové oblasti s většinovým německým obyvatelstvem)
- 3) **Definice národnosti** odvozovaná za Rakouska-Uherska z tzv. „obcovací řeči“

Data pouze ze sčítání lidu!!

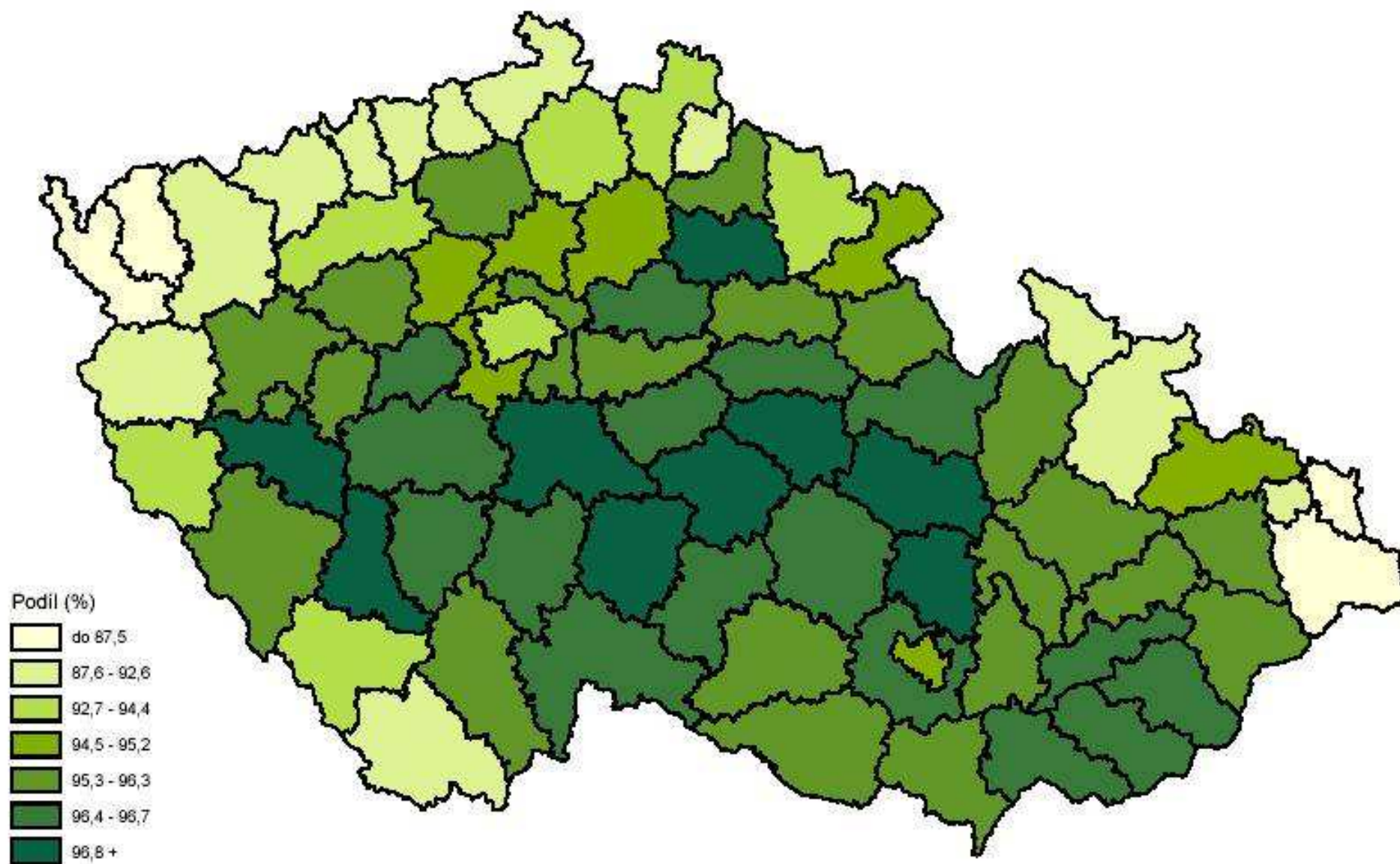
- V roce 1930: česká národnost 7,30 mil.
německá 3,15 mil.
polská 93 tis.
slovenská 44 tis.
ukrajinská a ruská 23 tis.
.....

Národnostní struktura v ČR

- Specifikum: „**československá**“ národnost u sčítání 1921 a 1930
- Vlastní deklarace národnosti v roce 1991, objevila se „**moravská**“ národnost (1,4 mil. osob, 13,2 % populace) a slezská národnost (44 tis.)
- Sčítání 2001: česká národnost 90,4 %
 - moravská 3,7 %
 - slovenská 1,9 %
 - polská 0,5 %
 - německá 0,4 %
 - ukrajinská, vietnamská 0,2 %
- Z hlediska národnosti je ČR velmi **jednotná**
- **Rómové** v roce 1989: 145 tis.
 - 1991: 32 tis.
 - 2001: 11 tis. (realita kolem 250 tis.)

(Čím je způsoben tento radikální „pokles“?)

Podíl obyvatel s českou, moravskou a slezskou národností z obyvatel celkem - SLDB 2001

Národnostní struktura v ČR

Sčítání 2011

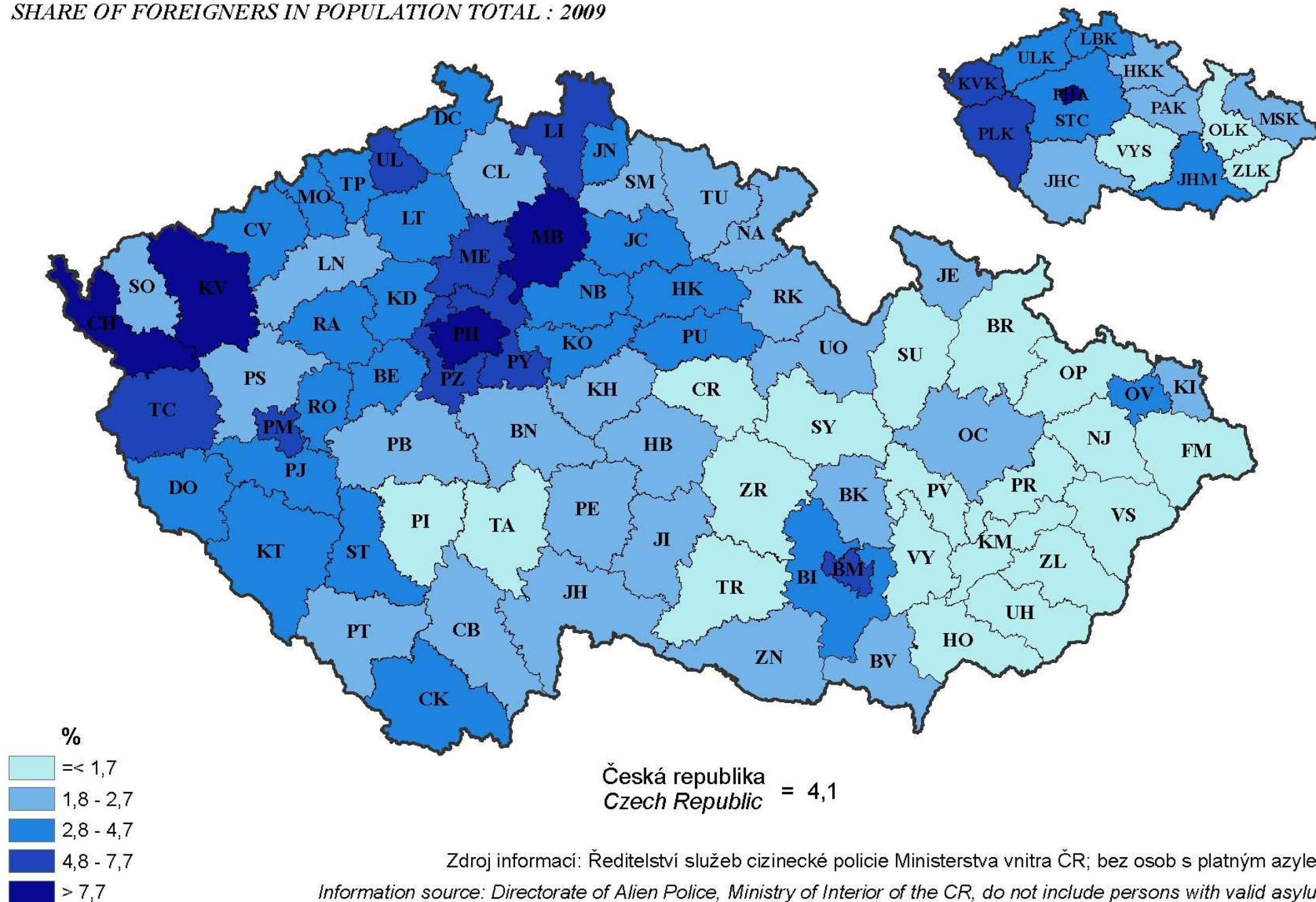
- Česká národnost (64,3 %, tj. 6,7 mil.)
- Moravská (5,0 %, tj. 522 tis.)
- Slovenská (1,4 %, tj. 147 tis.)
- Romská (5 tis. obyvatel...)

- **Stále více lidí se k národnosti nevyjadřuje**, v roce 2011 to bylo **2,6 mil. osob!!** (v roce 2001 jen 173 tis.)

- **Česká republika je pohledu národnosti jedním z nejvíce homogenních států světa!**

PODÍL CIZINCŮ NA OBYVATELSTVU CELKEM V ROCE 2009

SHARE OF FOREIGNERS IN POPULATION TOTAL : 2009

Jazyková struktura

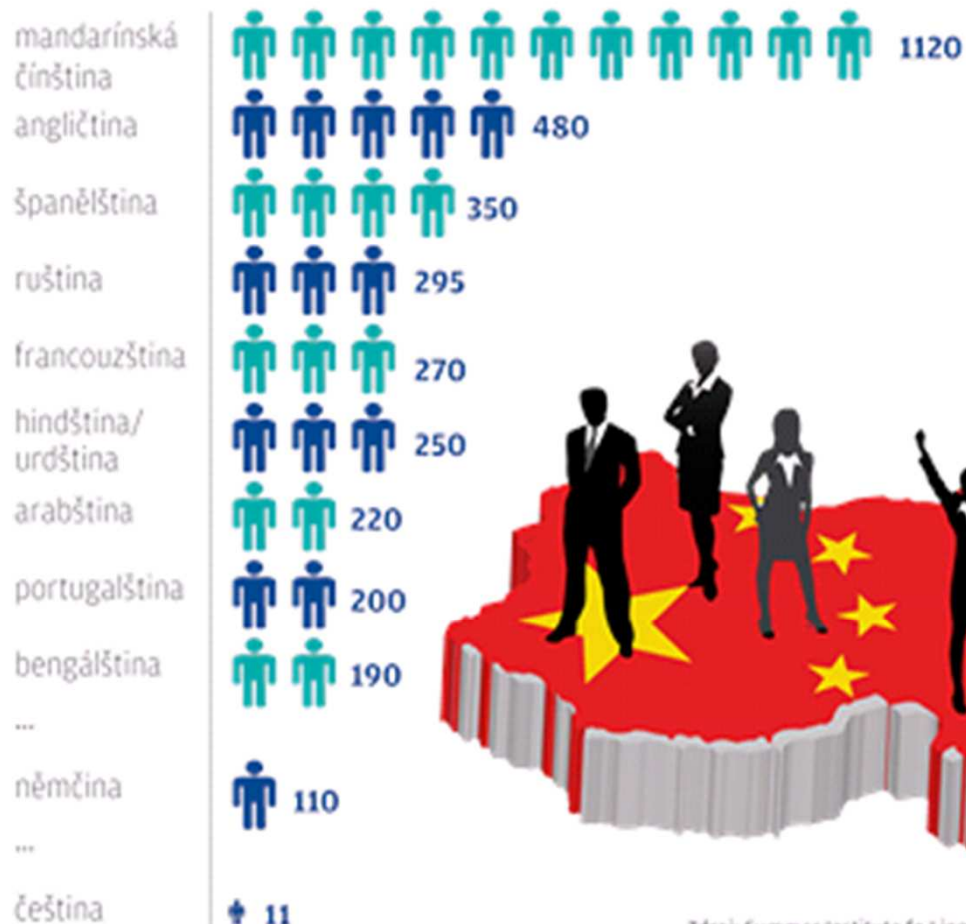
Nejvíce obyvatel světa hovoří ???

***Prostorově nejrozšířenější
jazyk světa je ???***

Jazyková struktura

Nejrozšířenější jazyky na světě

(mluvčí, kteří jazyk používají jako rodný a úřední - v milionech)

Zdroj: Summer Institute fo Linguistic, George Weber: „Top Languages: The World's 10 Most Influential Languages“

Foto: Shutterstock / Gk

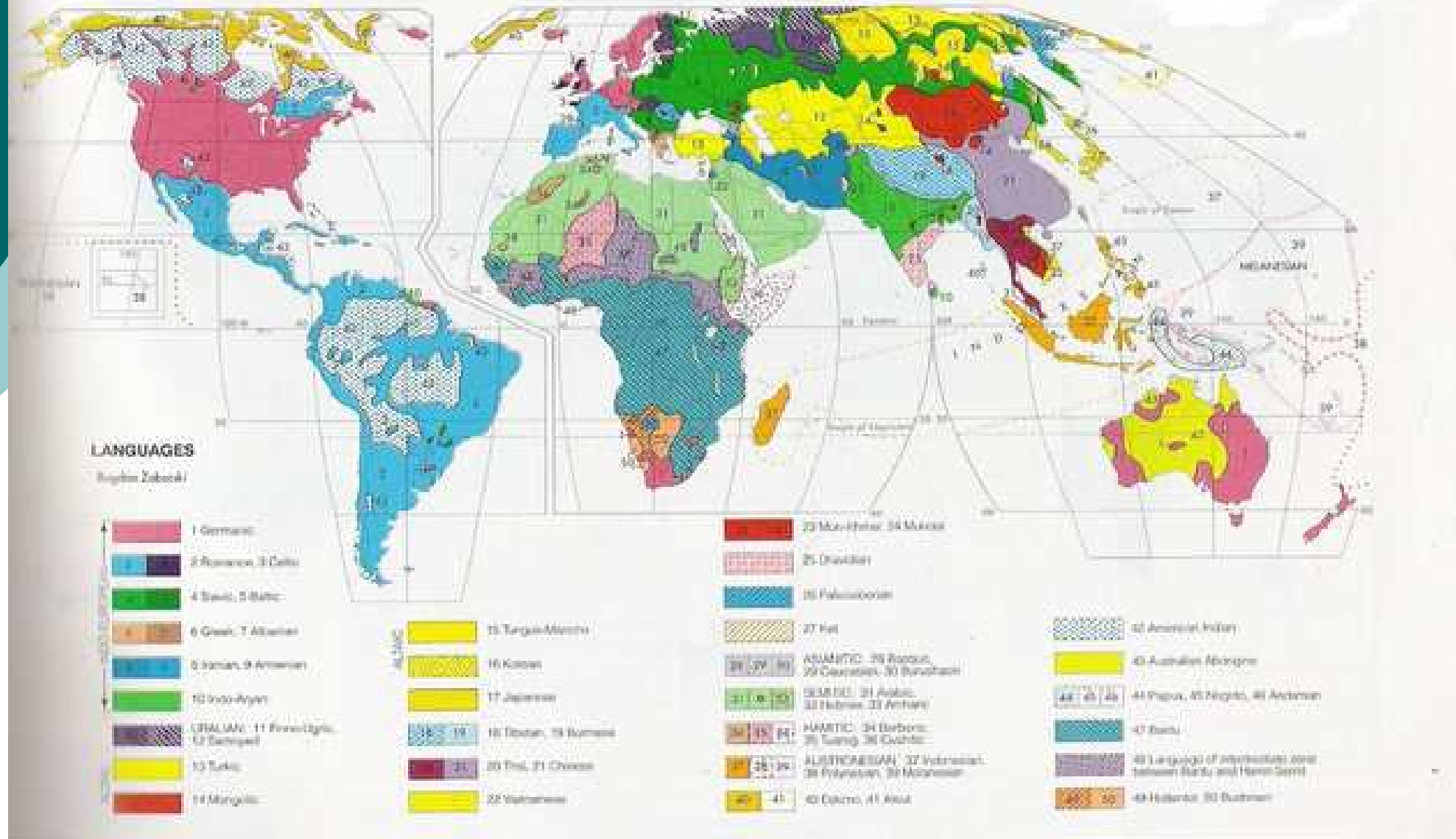
Nejrozšířenější jazyky na světě (2005)

- **Mandarínská čínština (tj. standardní čínština)**
0,75 miliardy
- **angličtina** 514 milionů
- **hindština** 496 milionů
- **španělština** 425 milionů
- **ruština** 275 milionů
- **arabština** 256 milionů
- **bengálština** 215 milionů
- **portugalština** 194 milionů
- **malajština-indonéština** 176 milionů
- **francouzština** 129 milionů
- **němčina** 125 milionů

Mateřská řeč podle počtu mluvčích

čínština (mandarínština) 12,65 % (856 milionů),
španělština 4,93 % (334 miliony),
angličtina 4,91 % (332 miliony),
arabština 3,31 % (224 miliony),
hindština 2,73 % (185 milionů),
bengálština 2,71 % (183 miliony),
portugalština 2,67 % (181 milion),
ruština 2,16 % (146 milionů),
japonština 1,83 % (124 miliony),
němčina 1,35 % (91 milion),
javánština 1,27 % (86 milionů)

World Language Families 2006

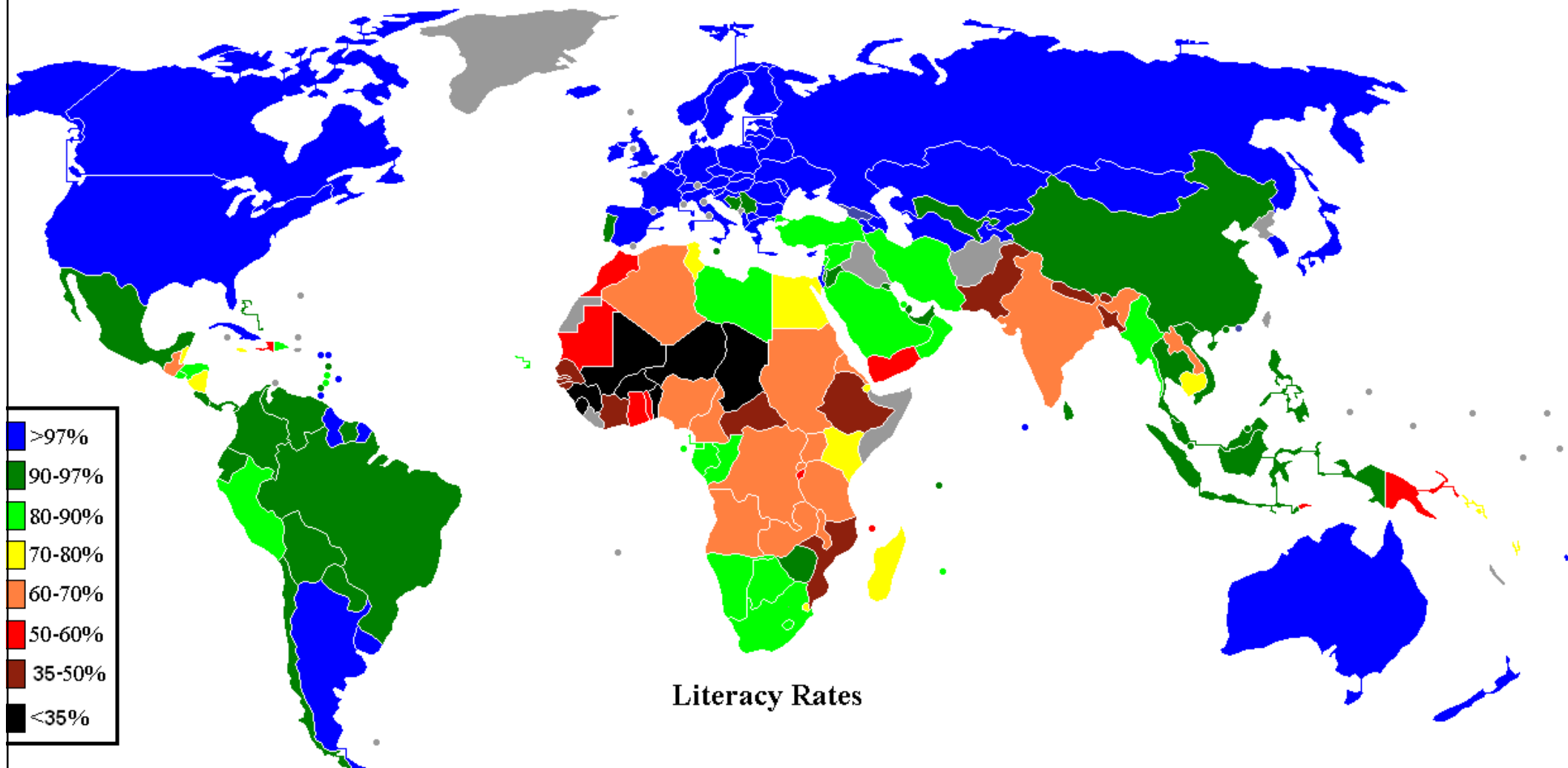

Source: Goode's World Atlas, 21st ed.

MAJOR INDO-EUROPEAN BRANCHES			OTHER INDO-EUROPEAN BRANCHES		URALIC LANGUAGE FAMILY	
GERMANIC GROUP			CELTIC GROUP		FINNO-UGRIC GROUP	
WESTERN GERMANIC		NORTHERN GERMANIC	BRITANNIC	GAELISH	38 Finnish	41 Estonian
1 Dutch	5 Danish	6 Icelandic	29 Breton	31 Irish Gaelic	39 Karelian	42 Hungarian
2 German	8 Swedish	9 Faeroese	30 Welsh	32 Scots Gaelic	40 Saami	
3 Frisian	7 Norwegian					
4 English			BALTIC GROUP		SAMOYEDIC GROUP	
			33 Latvian	34 Lithuanian	44 Samoyedic	
ROMANCE GROUP			HELLENIC		ALTAIC LANGUAGE FAMILY	
10 Portuguese	14 French		20 Greek		TURKIC GROUP	
11 Spanish	15 Italian		THRACIAN-ILLYRIAN GROUP		45 Turkish	
12 Catalan	16 Rhaeto-Romanic		36 Albanian		OTHER LANGUAGES	
13 Provençal	17 Romanian		INDO-IRANIAN GROUP		BASQUE	
			37 Romans		46 Basque	
SLAVIC GROUP						
WEST SLAVONIC		EAST SLAVONIC	SOUTH SLAVONIC			
18 Polish	22 Russian	25 Slovene				
19 Slovak	23 Ukrainian	26 Serbo-Croatian				
20 Czech	24 Belarusian	27 Macedonian				
21 Lusatian	28 Bulgarian					
			Areas with significant concentrations of other languages (usually adjacent national languages)		Boundary between languages	

Vzdělanost - gramotnost obyvatelstva (v %)

Source: UN Human Development Report

Struktura obyvatelstva podle vzdělání v ČR

- **Zestátnění a zesvětštění škol** za Josefa II – významný počin
- V roce **1860 chodí do národní školy už 97 % dětí** školou povinných (rozdíly mezi pohlavími malé)
- V ČR, která má dnes, podobně jako jiné společensky vyspělé země **téměř plnou gramotnost**, se pro hodnocení struktury obyvatelstva podle vzdělání využívá vhodnějšího kritéria, a to **nejvyššího dosaženého stupně vzdělání**

Struktura obyvatelstva podle vzdělání v ČR

Rozlišují se kategorie:

- ***základní vzdělání a bez vzdělání*** (či nedokončené základní vzdělání)
- ***střední vzdělání bez maturity***
- ***střední vzdělání s maturitou a vyšší odborné vzdělání (VOŠ)***
- ***vysokoškolské vzdělání***

...velmi obtížné mezinárodní srovnání

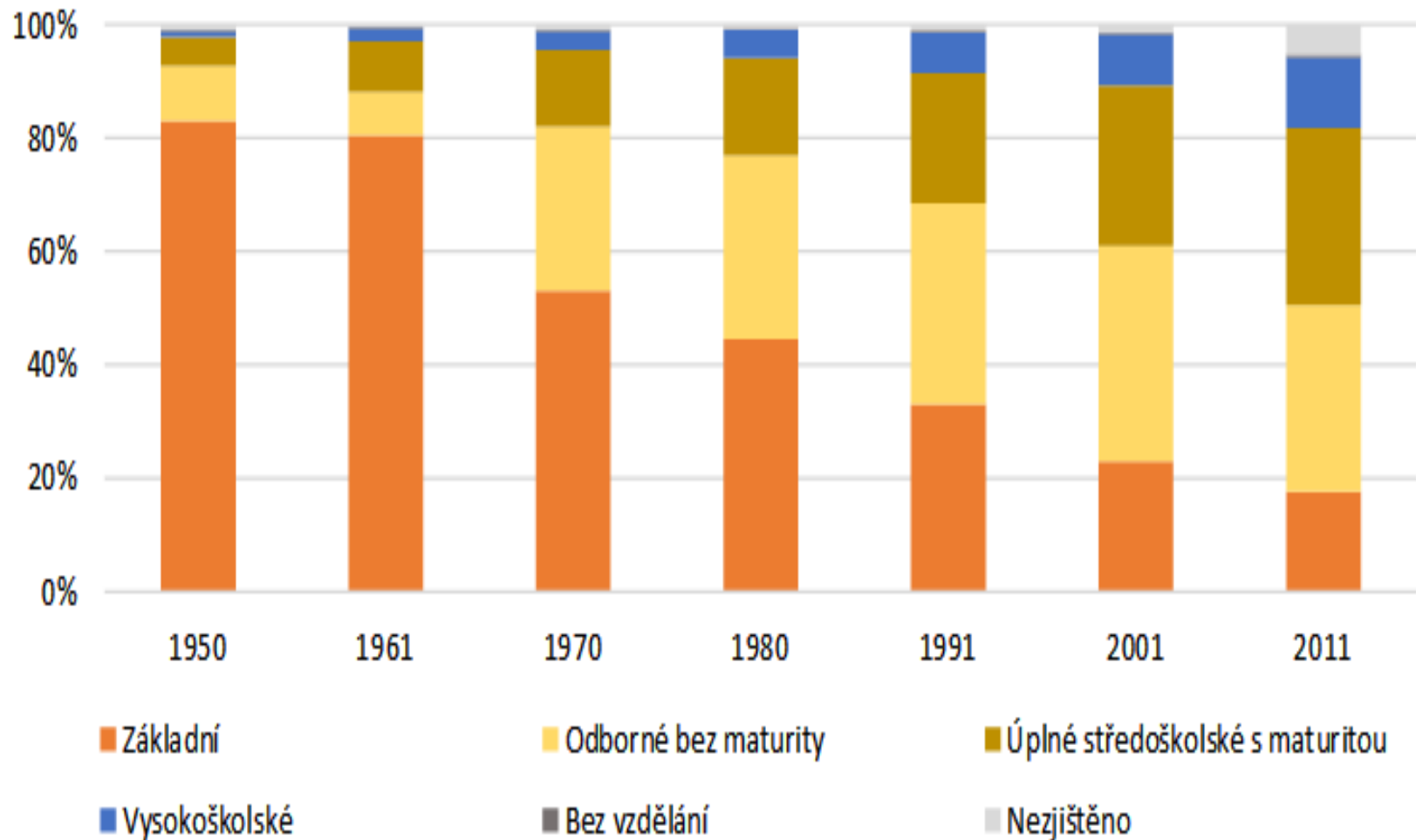
Vzdělanost obyvatelstva staršího 15 let v ČR v letech 1950-2016 podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání

	1950	1991	2001	2011	2016**
nejvyšší dosažené vzdělání (%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
základní a bez vzdělání (vč. neukončeného a nezjištěného)	84,2	34,5	24,7	*18,0	14,1
střední odborné (bez maturity)	9,8	35,4	38,0	33,0	34,0
úplné střední s maturitou (+VOŠ)	5,1	22,9	28,4	31,2	33,9
vysokoškolské	0,9	7,2	8,9	12,5	18,8
					??

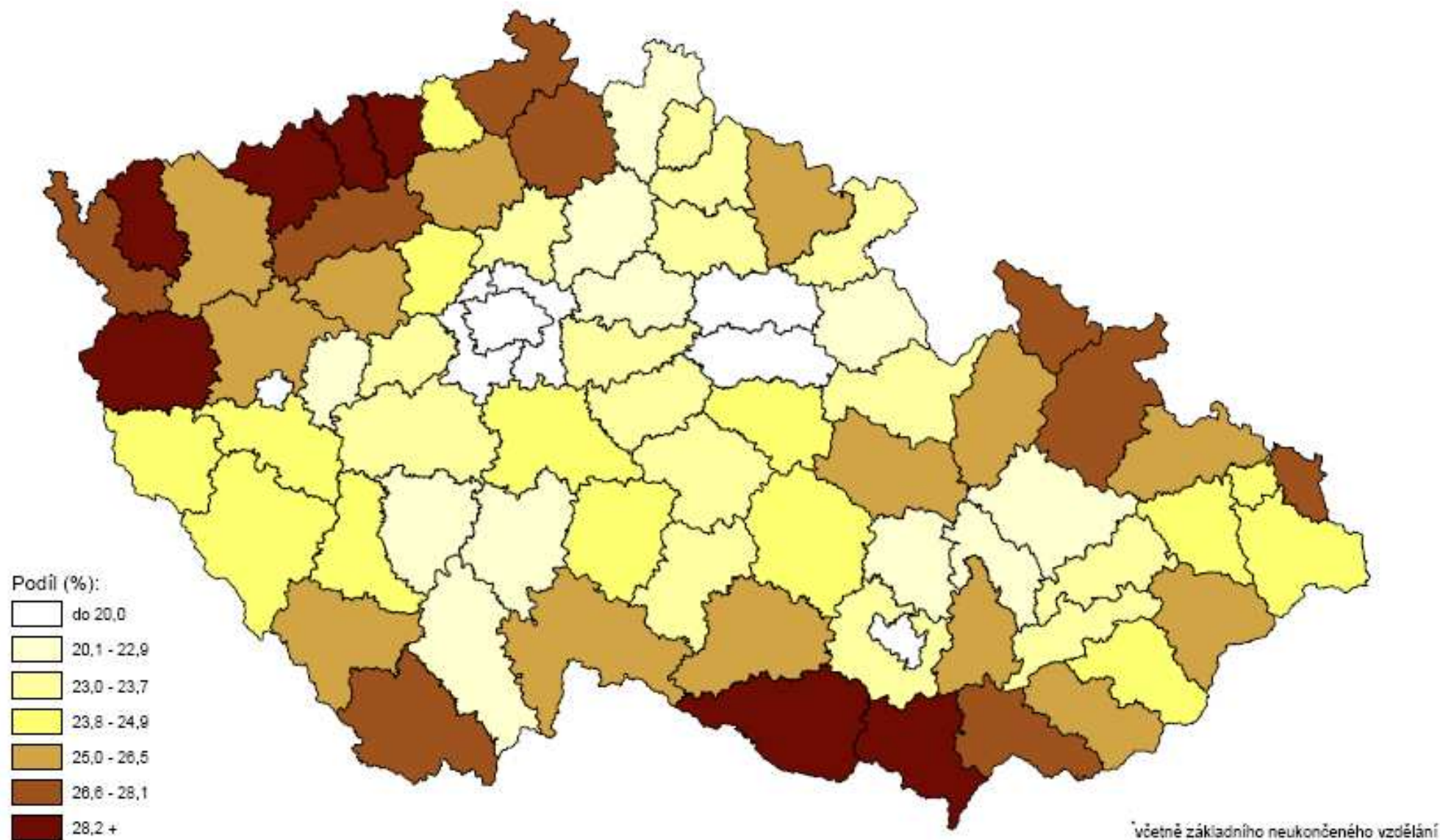
*V roce 2011 bylo nezjištěno vzdělání u 477 tis. osob, není proto do první kategorie zahrnuto.

**Podle výběrového šetření pracovních sil

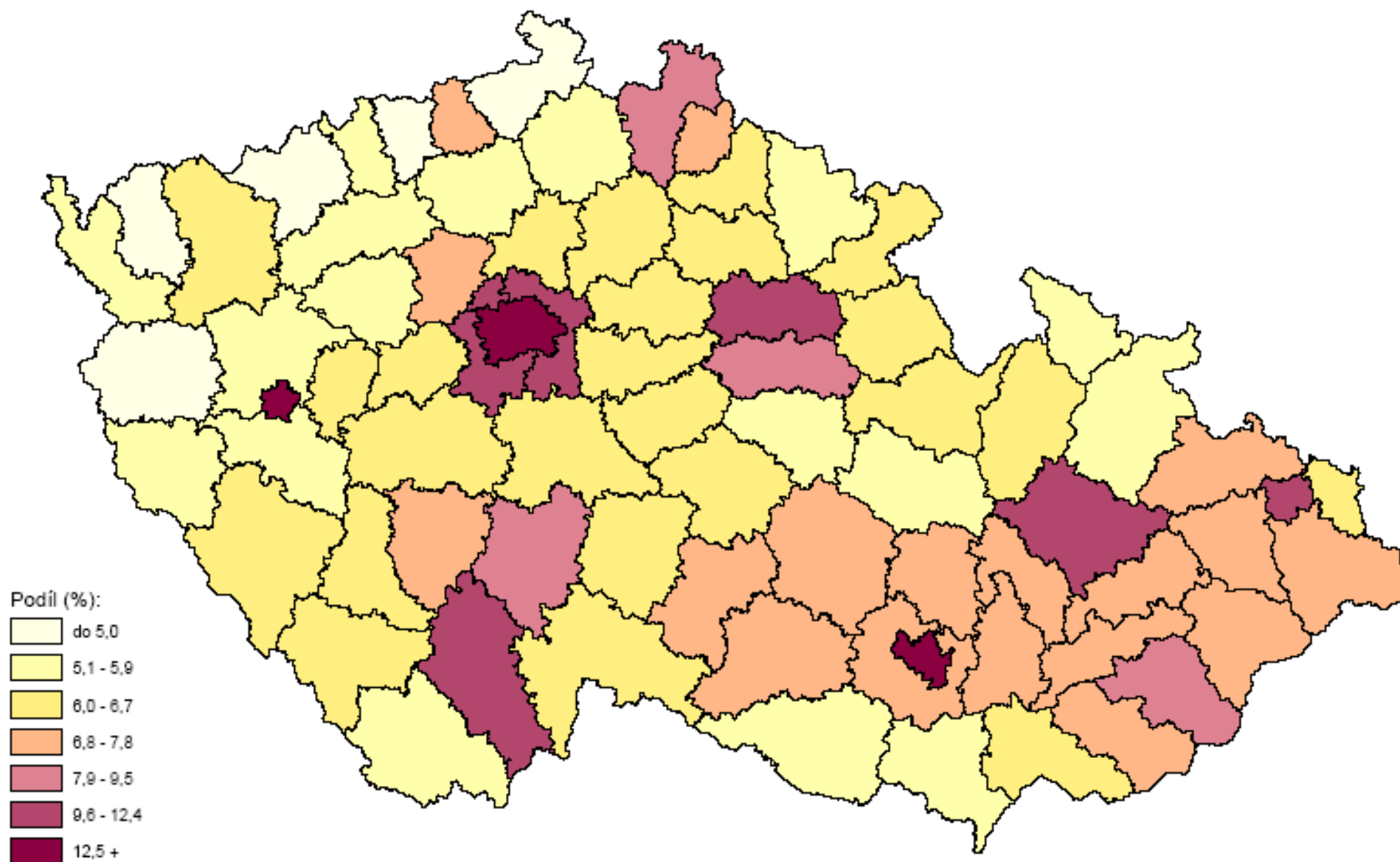
Data pouze ze sčítání lidu!! Počítá se pouze obyvatelstvo **starší 15 let**; Za kraje a ČR mimo sčítání lidu odhady z VŠPS..

Podíl obyvatel s ukončeným základním vzděláním¹ z obyvatel starších 15-ti let k 1. 3. 2001

Podíl obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním z obyvatel starších 15-ti let k 1. 3. 2001

Struktura obyvatelstva podle vzdělání v ČR

Sčítání 2011

- **Výrazně roste počet vysokoškoláků** v ČR, v roce 2011 jich bylo sečteno 1,11 mil. oproti 762 tis. v roce 2001
- **Roste** ovšem **také počet osob bez vzdělání**, tedy těch, co nikdy nechodili do školy – v roce 2011 jich bylo 42,4 tis., před deseti lety o 5 tis. méně (**čím to je?**)
- **Nejvíce lidí s VŠ vzděláním je v Praze** (zhruba 30 %), dále v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji

Stupeň vzdělání	1970		2011		
	Počet let školní docházky	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním*	Počet let školní docházky	Podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním*	
<i>Okresy s nejlepší vzdělanostní strukturou</i>					
1.	Praha (1.)**	10,7 let	9,2%	13,3 let	26 %
2.	Brno-město (2.)	10,4 let	8,5 %	13,1 let	25 %
3.	Praha-západ (9.)	9,4 let	3,0 %	12,9 let	22 %
4.	Praha-východ (11.)	9,4 let	2,7 %	12,6 let	18 %
5.	Plzeň-město (68.)	10,2 let	5,5 %	12,5 let	17 %
<i>Okresy s nejhorší vzdělanostní strukturou</i>					
73.	Most (31.)	9,1 let	2,0 %	11,5 let	8 %
74.	Chomutov (24.)	9,2 let	1,9 %	11,5 let	7 %
75.	Děčín (22.)	9,2 let	1,8 %	11,5 let	7 %
76.	Tachov (60.)	8,8 let	1,9 %	11,4 let	6 %
77.	Sokolov (28.)	9,1 let	1,7 %	11,3 let	6 %

Tabulka 4.1.2: *Vzdělanostní struktura obyvatel vybraných okresů a počet let školní docházky podle dosaženého stupně vzdělání v letech 1970 a 2011*

Zdroj: ČSÚ, 1970, 2011

Poznámka: V tabulce jsou zobrazeny okresy s nejvyšší, resp. nejnižší úrovní vzdělanosti v roce 2011.

** Podíl na obyvatelstvu se zjištěným vzděláním.*

*** Pořadí okresů podle počtu let školní docházky v roce 1970.*

***Nejrozšířenější náboženství
ve světě jsou?***

Nejrozšířenější náboženství ve světě

1. Křesťanství (2,5 mld.)

- Římskokatolická větev
- Protestantská
- Pravoslavná

2. Islám (1,6 mld.)

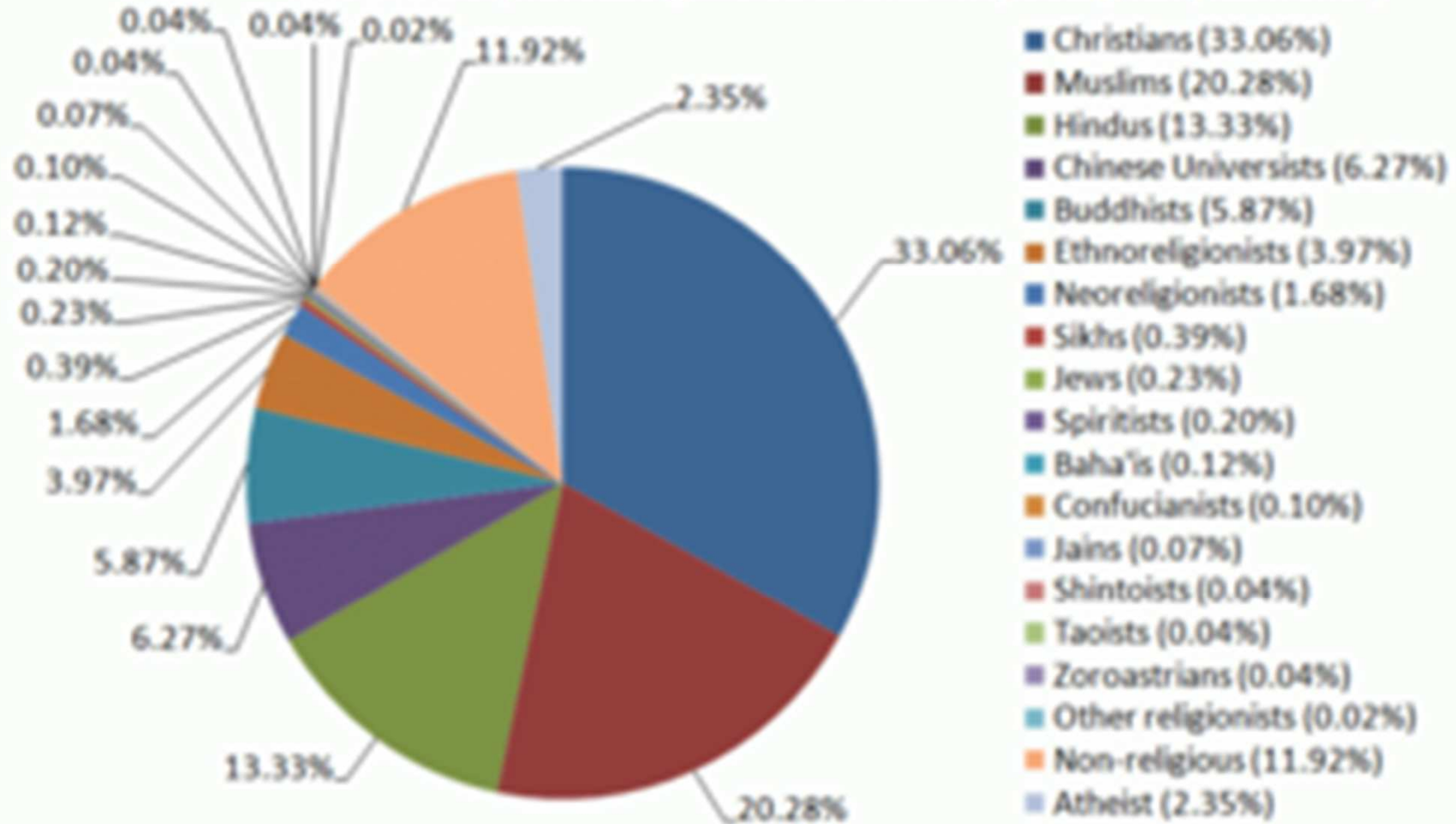
- Sunnité a šíité

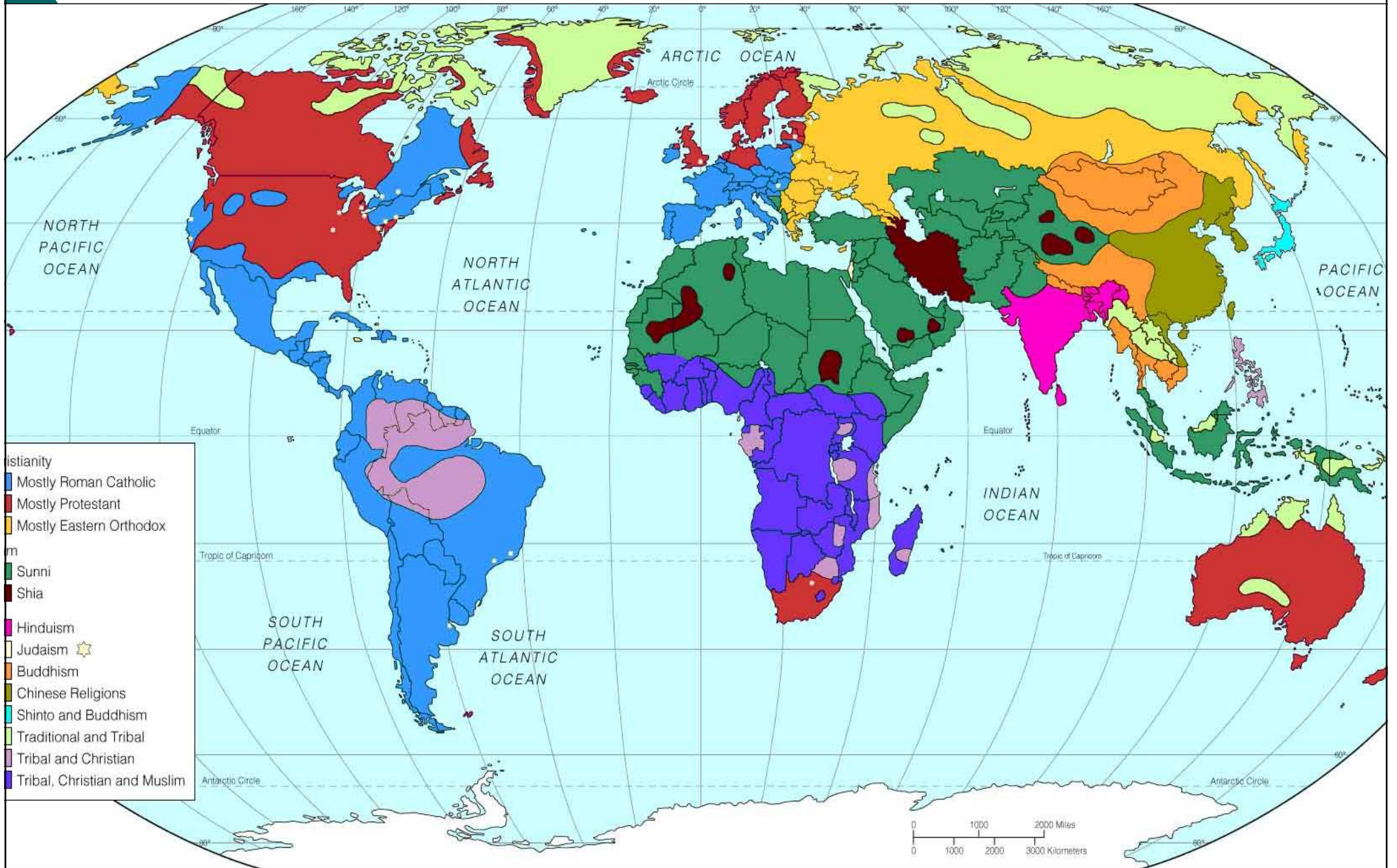
3. Hinduismus (900 mil.)

4. Buddhismus (400 mil.)

... Judaismus (20 mil. ortodoxních židů)

Worldwide percentage of Adherents by Religion (mid 2005)

- Christianity
- Mostly Roman Catholic
- Mostly Protestant
- Mostly Eastern Orthodox
- Islam
- Sunni
- Shia
- Hinduism
- Judaism ⭐
- Buddhism
- Chinese Religions
- Shinto and Buddhism
- Traditional and Tribal
- Tribal and Christian
- Tribal, Christian and Muslim

Struktura obyvatelstva podle náboženství v ČR

- Důležitý **kulturně-politický znak** populace
- V českých zemích měla vždy **dominantní postavení římskokatolická církev**, podporovaná habsburským dvorem
- Navenek měly české země na přelomu 19. a 20. století **95 % katolickou většinu**
- Za první republiky se **uvolnily evangelickým církvím nové prostory**, římskokatolická církev si nesla v českém politickém životě habsburskou diskreditaci
- Největší úspěch však postupně získalo **ateistické hnutí**

Struktura obyvatelstva podle náboženství v ČR

Sčítání 1921: římskokatolické vyznání 82,0 %
evangelické celkem 4,0 %
československé 5,2 %
izraelské 1,3 %
pravoslavné 0,09 %
bez vyznání 7,2 %

- Rok **1953** byl potom **nadlouho posledním**, kdy státní demografická statistika evidovala položku „náboženství“

Sčítání 1991: římskokatolické 39,0 %
evangelické celkem 2,5 %
čs. církvev husitská 1,7 %
bez vyznání 40,0 %

Sčítání 2001: římskokatolické 26,5 %, bez vyznání 58,5 % a **proces ateizace** českých zemí **se stále prohlubuje**

Struktura obyvatelstva podle náboženství v ČR

Sčítání 2011

- **Možnost neodpovědět na otázku víry využilo 4,7 mil. osob!!**
- „Dominuje“ stále **římskokatolická církev** (1,08 mil. osob), dále hluboko za ní je Českobratrská církev evangelická (52 tis.) a Církev československá husitská (39 tis.)
- Více než 700 tis. lidí uvedlo, že věří, ale neuvedlo v co..

Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity v ČR

- Mezi nejdůležitější, ale také nejmladší klasifikace obyvatelstva na základě ekonomických znaků patří členění podle ***ekonomické aktivity***
- **Každá země má svoji legislativu – obtížné srovnávání..**
- V České republice došlo v posledních dvaceti letech k několika **změnám ve vymezení souboru ekonomicky aktivních obyvatel...**

V současné době (od sčítání lidu 2001) naše statistika považuje za ***ekonomicky aktivní*** osoby: **???**

Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity v ČR

- **zaměstnané, zaměstnavatele, samostatně činné osoby (OSVČ)**
- **pracující důchodce, pracující studenty a učně**
- **ženy na mateřské dovolené** v trvání 28 nebo 37 týdnů
- **osoby ve vazbě** nebo výkonu trestu
- **nezaměstnané osoby** (registrované, dostupné, aktivně si hledající práci)
- (tehdy také osoby v základní, náhradní nebo civilní vojenské službě)

Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity v ČR

- Obyvatelstvo ***ekonomicky neaktivní*** bývá dále členěno na:
 - **osoby nezávislé** (nepracující důchodci, ostatní nepracující osoby s vlastním zdrojem obživy),
 - **osoby závislé** na živiteli (nepracující žáci, studenti a učni, děti předškolního věku, ženy na další mateřské dovolené, osoby v domácnosti a ostatní závislé osoby)

Struktura obyvatelstva podle ekonomické aktivity v ČR

Základním ukazatelem je potom ***míra ekonomické aktivity (EA)***, kterou můžeme charakterizovat jako podíl ekonomicky aktivních z celkového počtu obyvatel starších 15 let:

$$míra_{EA} = \frac{EA}{P_{15+}} * 100$$

Tento se v mezinárodních srovnáních často nahrazuje ***úrovní ekonomické aktivity*** (produktivní věk místo EA, také může být celá populace místo 15+)

Nezaměstnanost

***Jak spočteme míru
nezaměstnanosti?***

Nezaměstnanost

***Míra nezaměstnanosti (do 1.1.2013)
vyjadřovala podíl nezaměstnaných na
celkové pracovní síle, resp. EA***

R – míra nezaměstnanosti
U – počet nezaměstnaných
L – pracovní síla

$$R = \frac{U}{L} * 100$$

Pracovní sílu získáme jako **součet zaměstnaných a nezaměstnaných osob**, resp. osob starších 15 let, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané = ekonomicky aktivní

Nezaměstnanost

Nový výpočet „míry“ nezaměstnanosti:

$$R1 = \frac{U_{15-64}}{P_{15-64}}$$

- **Jedná se o „podíl nezaměstnaných osob“, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve věku 15 – 64 let**

Nezaměstnanost

- Dalším důležitým a využívaným ukazatelem z řad měr nezaměstnanosti je ***míra dlouhodobé nezaměstnanosti*** (MDN), která je počítána z **počtu uchazečů o zaměstnání, kteří jsou v evidenci úřadu práce déle než 12 měsíců.**

Vzorec pro výpočet **míry dlouhodobé nezaměstnanosti:**

$$\text{MDN} = \frac{\text{uchazeči o zaměstnání evidovaní na ÚP déle než 12 měsíců}}{\text{pracovní síla}} * 100$$